МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет — Арадуьл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхерча Советаи Министрий Советаи орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 8 (2882). | Шоатта, 18 январь, 1964 шу. | Мах 2 кап.

КПСС ЦК ПЛЕНУМА СИЙЛЕНЦА НАКЪА ГІО

Вай парте цхаьддеш кьовсам лоаттабу КПСС XII съезда исторически решенеш, цо тІаийца керда Программа толамца кхоачашъяра. Советски халкъа беррига низ, мехка еррига торонаш оарцагІаьккхий коммунизма материально-технически база сихагІа хьалъяра. Мехка экономика дІахо дегІайоалаяра, халкъа хьал-торо лакхъяра Іалаьмате боккха лоархІам болаш я дукха ха йоацаш хиннача КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш.

«Коммунизм, — аьлар Пленуме доклад еш новкъоста Н. С. Хрущева, — из я советски Іаьхали берригача мехка электрификаци яра, халкъа боахама химизаци яра».

Химически промышленность дегІайоалаяро йоккхий торонаш хьаела юртбоахама хьалхашка. ЦІенхаштта юрта боахам дегІабоалабар — из вай парте цхаьддаш йоакхо еш йола гІулакх да. Кхоачашдаьа даргдоаца гІулакх лархІ парте укх гарггарча шерашка пхиъ-ворхІ миллиард пуит ялат дукхагІа даккхар, вешта аьлча шера 14—16 миллиард пуит ялат даккхарга дІакхачар. ТІаккха торо хургйолаьа хьашташ дизза кхоачашде, ялат дуух, шура, иштта кхыйола юртбоахама продукташ совъяха.

Из чоалхане декхар кхоачашдера Іалаьмате боккха лоархІам болаш я укх шера 10-ча феврале хургйола КПСС ЦК Пленум. Центральни комитета Пленуме дувца оттаду «юртбоахама продукци сихха алсамъяккхар духьа удобренеш шерра юкъейоалаяра, хиш дехкилга дегІадоалаяра, комплексни механизаци яра, Іилманиен хьалха латтача опытан карагІдаьккхараш юкъедоалаяра ларда тІа юртбоахама производствана сихха интенсификаци яра» дола дош.

Дерригача советски халкъо санна, боккхача безамца тІаийнаб Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша КПСС ЦК керда Пленум гулъярах бола хоам. Интенсификаци яр — из юртбоахам сихха дегІабоалара керттера низ хилар дика кхета а деш, цар гучайоах керда торонаш. Пленума сийна тІаийду доккхий социалистически декхараш. Республике предприятешта юкъе шерра яьржей семилетка яхлагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра йола социалистически ях. ХІара денна толачаш совдоах яхье баьнараша. Из да хургйолча КПСС ЦК Пленума цар кийчду совгІат. Къаьстта хьинар айлёина къахьегаш ба республика юртбоахама къахьегамхой.

«Надтеречный» совхоза пхьоалагІча отделене болхлоша соахка Даьхенна 300 эзар пуит ялат деннадар. Укх шера цар дош деннад пачхахьалкхенна 500 эзар пуит ялат дала. Шоай дош толамца кхоачашдера хьинаре къахьегаш ба уж хІанз. Цар бизза пайда эц минеральни органически удобренеех, дика кийчо ю бІаьстан балхашта.

Пленума сийна февраль бетта ерригача юртбоахама техникан инвентарах ремонт яь йистеяккха лаьрхІад Шаьла производственни управленерча «Гудермесский» совхоза механизатораша.

Укх шера хьувкъама тешшаме лард йоллара чуйина къахьегаш ба «Ингушский» совхоза болхлой. Кхаьшка маьшша минеральни органически удобренеш яхара цига вІашагІъеллай лаьрххІа йола бригада. Къахьегама совгІаташца накъа гІоргда тхо КПСС ЦК Пленума, йоах механизатораша.

Цу тайпара масалаш кхы дукха а доаладе йиш я. Хургйолча пленумо деган ураоттадаьд юртбоахама къахьегамхой. ХІанз керттерадар да хьалхашка латта декхараш кхоачишдара уж оарцагІбахар, юрта боахам сихагІа дегІабоалабара дІахо де деварраш белгалдахар.

Іалаьмата йоккхий я вай колхозийи совхозийи торонаш. Из къаьгга хьагойт хьалха латтача боахамаша, цига къахьегача вай сийлен маикаша. Партийни, советски, юртбоахама органий сийлен декхар да цар опыт кхетамца балха юкъе ихьар. ТІехьа латта боахамаш хьалха латтачар боарамга кхоачадар. Эттара лоархІамегІа дар да тІехьа латтача боахамашка болх дика бовзаши, цунах дог лизаши йола кадраш хьожаяр. ДукхагІча хаьжъе царех тийша да гІулакх.

ХІанз юртбоахама шерра химизаци яро дІадех боахамий кулгалхошкара; юртбоахама специалисташкара, берригача къахьегамхошкара химе дешаш дика довзаш хилар. Цу духьа вІашагІйохка еза химе дешаш Іомадергдола тайп-тайпара кружокаш, юртбоахама беррига къахьегамхой Іомабе беза минеральни удобренеш лелае, даккъе еза агрономхий, берригача специалистий говзал.

Керттерчарех цхьа гІулакх да лаьттах бизза пайда эцар. Партийни органаш, производственни управленеш деккарийла я хІара гектара тІара лакхагІа хьувкъамаш чуэцаргдола гІулакхаш вІаштІехьдаха колхозашта, совхозашта новкъостал де.

ЧІоагІа терко е езаш гІулакх да лерттІа докхъарий база кийчъяр. Къонстала деза хІара районе малагІча тайпара вІашагІйолла еза докхъарий база. Цхьабакъда, дицдалийта йиш яц хьажкІаш, шекара свекла, бобови культураш хьувкъаярна мара шортта доакъар Іалашде йиш йоацилга.

Доккхий декхараш латт укх деношка республика юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка. Кхашка шортта яхка еза минеральни органически удобренеш, сихагІа ремонт яь йистеяккха еза юртбоахама еррига техника, Іалашде деза дикагІа дола фу, дика Іангара даха деза деррига хьайбаш, агрохимически дешар Іомаде деза берригача къахьегамхошта, иштта кхы а.

Партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла я уж бехктокхаме декхараш толамца кхоачашдара беррига къахьегамхой оарцагІбаха. КПСС ЦК Пленума сийна яьржача социалистически яхьа кхетамца кулгалде. Нохч-ГІалгІайчен юртбоахама къахьегамхой! Совдакхха хьинар. Беррига низ тІабахийта керда лакхаленаш яхара! Къахьегама совгІаташца накъа гІоргда вай КПСС ЦК Пленума!

МОСКВА. 14 январь. Социалистически революце Единн парте Къамин кулгалдара хьалхара секретарь, Куба Республика революционни правительства Премьер-Министр Фидель Кастро Руси Советски Союза Коммунистически парте Хьалхара секретарь Н. С. Хрущеви Кремлерча Тайницки беша бераштa ела оттаьча баха хилар.

В. Егорова сурт. ТАСС фотохроника.

НОРМАШ ТІЕХКХОАЧАШЪЕШ

ДІадахача шера доккхий къахьегама толамаш даьхар Грозненски нефтемаслозавода коллективо. Йоккха хими дегІайоалаеча дикза дакъа лацара кхы а дикагІа къахьег цо укх шера. Коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча тха завода коллективо дІадахача шера план толамца кхоачашйир. Валови продукци арахецара план 100,9 процент кхочаш а еш, арахецача продукцега дІабоду мах лохбарах пачхахьалкхенна 73 эзар сом ахча кходаьд. Планех лаьрхІачул дукха чухнахьдаьккхад парафина тоннага дІадоалар. Цу даькъе къаьстта дика къахьийтар № 40 йолча установка технологаша.

Укх шера хІара сменах валови продукци арахецара норма 103—104 процент кхоачашъю завода коллективо. Семилетка яхлагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра социалистически яха яьккхай завода установкай коллективаш. Царна юкъе хьалха латтарех я №№ 16, 17, 18 йола установкаш. Къаьстта дика болх бу № 16 йолча установка болхлоша. Цу установкера воккхагІа волча оператора Маркулов Борисса кулгалдеча смена къаьстта дика болх бу. Иштта дика болх бу № 17 йолча установка болхлоша Э. Малыхинас, Е. Антоновас. Нормаш денна тІехкхоачашъю цар а.

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш вахара юкъе йолаяра социалистически яхь йоаржаьй нефтемаслозавода коллективаша.

В. ЗАХАРЧЕНКО.
Нефтемаслозавода партийни организаце секретарь.

ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЕРГЬЯ

Ди тІехьа хьинар совдоахаш къахьегаш я Новогрозненски мехкдаьтта чахкдоаккхача завода Чирков Виктора кулгалду № 43-5 йолча установка коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаю коллектив. Къаьстта дика къахьийгар цо семилетка пхелагІча шера. ЦхьайттлагІча декабре валови продукци арахецара шера план толамца кхоачашйир. Цу шера планах лаьрхІачул совгІа алюминие тригидрат 11 процент, пар—7 процент, хий—9 процент, конденсатор—8 процент кхояьй установка болхлоша. Шера плана совгІа установка арахийна продукци 280 эзар сом мах болаш я.

Пачхахьалкхенна эзараш сомаш пайда а беш установка къахьегама оасарле 12 процент лаккъе торо хилийтар инженераша Н. Зельцера, Санамовас, Садакле балха юкъейихьача цхьан рационализаторски предложене.

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш йиза кхоачаш а еш укх шера январь бетта хьалхарча декаде план тІехкхоачашъяьй оаха, — йоах установка начальника нов. Чиркова. Кастта хургйолча КПСС ЦК февральски Пленума сийлица накъа бахара Грозненски мехкдаьтта чахкдоаккхача завода коллектива болам дог раьза хиина хьал а лаьна деккараш тІаийцад цар. Январь бетта план 103 процент кхочаш а еш плахал совгІа 5 процент алюмине тригидрат, конденсатори хийх — 1.5 процент, турбинни даьтта—10 процент, аммиак — 5 процент кхое дош деннад технологаша.

ХІаьта семилетка яхлагІча шера план 20-ча декабре кхоачашъе социалистически декхараш тІаийцад цар. Уж декхараш кхоачашдара къаьстта дика хьахьег йоккхагІа йолча оператора Надзак Диясс, оператора Стебнкова Раисас, кхычар а.

В. КОСТОЕВ.

КПСС ЦК Пленума накъа долхаш

БЕРКАТЕ ХУРГДА

КПСС ЦК декабрьски Пленумо юрта боахама къахьегамхошта хьадийлача доккхача а сийрдача а наькъаьна дот уроттадаь айденнача хьинарца, къахьегаш ба тха совхоза къахьегамхой. Хими юрта боахаме! — иштта да цар сийлен кхаьхар, из лоархІаме гІулакх кхоачашдара низ кхобац совхоза механизатораша а.

Техника дика кийчъярга хьежжа мара лерттІа дІадІаьха йиш яц бІаьстенара балхаш, из дика кхетаду оаха. Тха отделенера техника хІанззе а еррига тоаяь йоалаш латт. хІанзчул тІехьагІа ремонт е езаш цаІ трактори кхо комбайни мара яц, хІаьта сеялкашта, нохарашта, макхашта, культиваторашта кхыйолча инвентара ремонт яь яьннай.

ХІара гектара тІара дукхагІа а дарегІа а хьувкъам чуэцара техниках бизза пайда эцара кьовсам лоаттабе беза. ХІаьта из кьовсам хІанззе а дІаболабаьб тха отделене механизатораша. ДІатоссаш латт гурахьа дІаийнача лаьтташ тІа минеральни удобренеш. ХьажкІаш, шекара свекла, иштта кхыйола культураш дІаера белгалъяьхача участкашка дуллаш латт шордаьина кхо. Беркате хургда ер шу!

Б. МАНКИЕВ.
Назрановски производственни управлене «Октябрь 40 шу» яхача совхоза Долакха-Юртарча отделене механизатор.

ЯЛАТ ХЬУВКЪАДАРА

КПСС ЦК феврале хургйолча Пленума сийленца накъа бахара. ставропольски хьокхаьца, шерра социалистически ях йоаржаьй Сунженски управлене Кирова цІерахча колхоза къахьегамхоша. Колхоза механизатораша дош деннад укх шера 20-ча феврале берригача тракторашта а лаьттанцара балхаш деча кхыча техникана а гаттара дика ремонт яь йистенихха, яьнне.

ХІанз чуйийна кхашка органически удобренеш дІахухьаш боахк колхозхой. Укх шера 100 эзар центнер кхо дилла лаьрхІад цар шоай кхашка. Из болх дика чакхбаккхар духьа лаьрххІа цу гІулакха механизировании отряд вІашагІъеллай колхозе. Органически удобренеш кхашка дІакхухьаш болча беррига механизатораша шин сменах балхаш ду, масса хана а тІехкхоачашъю цар шоай болха заданеш.

Укх шера хьажкІаш дика хьувкъаяра шоай беррига низ тІабахийтаб колхоза къахьегамхоша. Цу гІулакха хьажкІаш лелаяра механизировании ши звено вІашагІъеллай колхозе. Царга дІаденнад 400 гектар лаьтта.

Еррига дІайийна хІамаш укх шера дика хьувкъаяра гуррахье а кьовсам дІаболабаьб ялаташ кхедераша. ХьажкІаш дІае лаьрхІа деррига лаьтта гурахье а аьхад, оахам шаьрдаьд, минеральни удобренеш тайсай.

Иштта йоакхоша еча кийчоно торо хулийтаргья укх шера юртбоахама культураш тешшаме дика хьувкъае.

А. ШАЛЬНОВ,
Сунженски производственни управлене Кирова цІерахча колхоза парткома секретарь.

КХАШКА КХО ДУЛЛ

Наурски производственни управлене «Россия» яхача колхозе боккъонца теркам тІабахийта къахьег лаьтта хьаьндара. Укх шера хьажкІаши коартолаши дІаюередолча кхашка дІа а дихьа дІаоттадаьд 2500 тонн совнаІа шордаьина кхо. ХІара гектара тІа 18—20 тонн кхоачарехьа из удобрени. Лаьтташ хьаьндеш болча механизатораштa юкъе белгалваьнна дика къахьегаш ва тракторист нов. Гладилин. БІаьш тоннаш кхо кхашка дІадихьад цо.

П. АЛФЕРОВ.

МЕХАНИЗАТОРАШ КИЙЧЛУШ БА

Дикача толамашца накъа ений 1964-ча шера аз кулгалдеча тракторни бригада коллектив. План кхоачаш а еш 500 гектара тІа гуйран ялаташ дІадийнад оаха. ХІара гектара тІа 150 килограмм йолаш минеральни удобренеш а тессай.

ХІанз хьалкапхьераш Межидов Суьйи, Хачуяев Ваха, слесарь Хамухоев ХІарон механизаторий коллективаца юрта боахама техника тоаеш ба. Денна 120 — 130 процент кхоачашъю цар шоай сменни нормаш. ХІанззехьа тоаяь яьккхай 9 культиватор, 60 макха, 6 сеялка, 6 нух.

Бригада коллективо шоай толамаш хетаду 10-ча феврале хургйолча КПСС ЦК Пленума.

Ш. ДОВТАЕВ.
Урус-Мартана производственни управленерча «Красноармейский» совхоза 4-ча отделене бригадир.

СОАХКАРА ГІАЛАТАШ ЮХА ЦА ДАРА

Юртбоахама производствана механизаци яра бувзам болаш да колхозхойи совхозий болхлойи къахьегама оасарле лаккхулга, продукце единица яккхарга дІадоар чухнахьа доаккхилга. Уж деваш цІаьхха а дузцартда феврале хургйолча КПСС ЦК пленуме.

Шерра-шера дукхагІа юртбоахама техника дІаккхоач республика колхозашкеи совхозашкеи. Нагахьа санна 1957-ча шера вай республике 2269 трактор хиннаяхе, 1963-гІа шу чакхдоалаш уж яр 4000 гаргга трактор, 873 ца бола ялат чуэца комбайн, царел совнагІа хьажкІаши свеклаи чуэца 1040 комбайн, 9 эзар гаргга тайп-тайпара юртбоахама машинаш.

Дерригача халача балхашта комплексни механизаци яр бахьан долаш вІаштІехьдоал гІоралнача кубански механизатора Владимир Светличне дукххача хана денз дукххача лаьтта ловдама кара къа а ца хьегаш шекара свекла хьалхкее. 1963-ча шера 13 механизированни звенос Светличне метедах болх белга вІаштІехьдаккхара кхоачамболаш вІашагІтеха техника яр республика колхозашкеи совхозашкеи. Цу тайпара 5 звено вІашагІъеллар Шаьла производственни управлене, 6 звено — Урус-Мартана управлене боахамашка, 2 — республикански опытни станце.

Шу чакхдьяннад. Культураш чуйца яьнай. Цхьабакъда, свекла лелаеча цхьанна боахама кулгалхочун але йиш яц шоай боахама механизированни звенос кара хъа ца хьегаш свекла хьал а кхеьй, продукце центнерга дІалахар Светличне звеной дІадахачул дукхагІа а дац, яьнна.

Техника цига а укхаза а цхьатарра я, цхьабакъда, хьахиинар бе-башха да.

ХІанад из иштта?

Эттара хьалхара бахьан да шечара свекла лелаяра хьалха латта технологи юкъейоалаяра гІулакх боахамий кулгалхошен юрта боахама специалисташен тесса лелада хилар. Звенога лаьтта а техника а дІалар духхьала формамма мара доацаш моттигаш хиннай. кхашкара балхаш чІоагІа сихденнача хана шоай участкашкара дІа а болхаш кхычахьа хьежабаьб звено членаш.

Оахам делехьа а хІамаш дІалелехьа а цхьанна боахамо гербицидашца оасар хІалак дьелаи. ДукхагІча хьале, кхыча механизатораша оахам дьь хуа звенога дІалуш йола участкаш, оахам эшшача боараме хІоагга ца деш моттигаш хиннай. Цунах хьадоал болх хаьдда цхьа да воацаш хилар, механизатораш болх товбалларца материальни кІезига хьаштдолаш хилар, кхаш оасаро хьалдукьаш хилар.

Шекара свекла лелаеча республике дикагІа йолча механизированни звеной звеньевойша Урус-Мартана производственни управлене «Лермонтовский» совхозерча Гадаев Орштоси Грозненски производственни управлене «Староюртовский» совхозерча Эльмурзаев Вахидаи дика толамаш даьхад. Цхьабакъда, свекла хьалкхеча хана цхьадола балхаш кара дир цар а.

Масала хьаьцаргъя вай Эльмурзаев Вахид керте латта звено. Кара къахьегилга юкъе а ца доаладеш 1963-ча шера 92 гектара тІа шекара свекла хьалкхее дош деннадар цу звенос. Керттера балхаш: свекла дІаелехьа оахам кийчделга, свекла дІахоалга, букшировка яга, макхашна кийлхьелга культиваци ега механмашца дир звенос.

Цхьабакъда, хІаьта а кара къахьегаьза ялнзар звено. ХІана хилар из? Боахамий кулгалхоший хашиахьа гин свеклашкара балхаш ду комбайни Іалаш ца ярах хилар из. Из бахьан долаш кара къахьего дийзар. Нагахьа санна из болх кара бе безаш [illegible] миннецара 100 сага-сахьт мара доаде дезаргдацар цхьан гектара, хІанз доаххьа 80 сага-денна меттел. Боккъонца цига дІадахар санна І соми 6 кепиги а ца доьеш, алхха 52 кепиг мара гІоргдацар свекла цхьа центнер хьалкхеарга, вешта аьлча алхха Эльмурзаев керте латтача цхьан звенога а йиш хургъяр 7546 сом совхоза ахча кходе.

ХьажкІашцарча балхашта комплексни механизаци елга чІоагІа говза вІаштІехьдаьккха дукха механизатораш ба вай республике. Эттара дикагІбарех ба Шаьла производственни управлене «Джалка» яхача совхозера Джамалеев Тата, Сунженски производственни управлене Кирова цІерахча колхозера Золотарев Петр, Ленина цІерахча колхозера Гансуев Іаьла, «Победа» яхача колхозера Требунцов Николай. Цхьабакъда, укх дІадахача шера дикагІа хьажкІаш хьувкъаьяр-м Назрановски производственни управлене «Октябрь 40 шу» яхача совхоза хьажкІаш лелаю механизатор Кодзоев Бахьаудин ва. Цхьабакъда, хьажкІаш чуэцара болх кара бар бахьан долаш дикка дукхагІа къахьега дийзар цига. Из новкъа да. Республике эттара дарегІа хьажкІаш аьхар Кодзоева звено я, цхьабакъда, кара хьажкІаш чуэцилга юкъедена децаре уж яхь а дукха дарегІа хургъяр. 30 «херсонец» яха комбайн совхозе йоллашехьа даьд из.

Цу масалаша хьахьох вай дукххача колхозийи совхозийи кулгалхой пачхахьалкхен ахчан кхоабе Іомабаланза хилар, вай дикагІа болча механизатораша хьалкхедаь беркат цар цхьацайолча хана доадеш хилар.

Соахке дийнна гІалаташ укх шера юха ца дара юхахьажа деза хьажкІаш, свекла, горох, гидуаргаш, иштта кхыйола культураш хьалкхеяра балхашта комплексни механизаци еча звеношта юкъе бахача нахага, технологически карташ оттаде деза хІара звене, цу звеношка кхоачамболлаш техника йиІ а из техника айп доацаш йиІ а хьажа деза. кхоачамбоаца машинаш хьатІаэца еза.

Комплексни механизированни звеношка дІаеннача участкашта химизаци яра къаьстта чІоагІа терко тІаяхийта еза, агротехнически говзалаш Іомаь. малагІча культурашта малагІа удобренеш мел эш хоьш, хий маца а мишта а дилла деза хоьш хил беза звеной членаш. ТІаккха вІаштІехьдаргда юртбоахама продукташ яхара а пачхахьалкхенга йоккхара а даькъе семилетка яхлагІча шера тІаийца декхараш кхоачашде.

И. КУПЛЕВАЦКИЙ, И. ТАТАРЧЕНКО.
«Сельхозтехника» республиканска объединене инженераш.

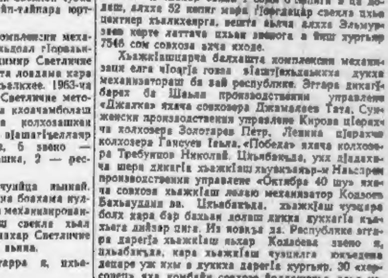

МОСКВА. Удобренейи инсектофунгисидийи Іилма-тохкама институт лабораторе хьаьйй керда минеральни удобрени — кале полиметафосфат. Кхочаш хІамаш дукха хиларца белгалйоалаш я из удобрени. Юртбоахама молагІча культурашта а чІоагІа дика хул из удобрени. Агрохимически тохкамех гучадьннад из удобрени чІоагІа беркате хилар.

Сурта тІа: хьаьнча удобренена анализ еш боахк Іилмен болхлой Э. Г. Полиектовай (аьрдехьаръяр) А. С. Черепановаи.

С. Преображенске сурт. ТАСС фотохроника.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ НОВКЪА ДА

КПСС Центральни Комитета декабрьски Пленумо беррига хьайбаш леладераш тІахьийхаб хьайбай продуктивность алсамъяккхара. Цхьабакъда, цу гІулакха уйла еш бец доахайга шура тІатохийтара дукха торонаш йолаш бола Грозненски производственни управлене «Староюртовский» совхозера хьайбаш леладераша. Масале, шурий-товарни фермерча хьайбашта цхьаццанега хІара денна дІакхочийт 25 килограмм силос, 3 килограмм йол, 7 килограмм ча ду. Цул совнагІа шортта моакха а хулийт царна. Из иштта доллашехьа а хьайбай рациона юкъе кхоачам болаш дац белкови доакъар. ХІаьта белок кхоачам боацаш хилча низкъала да доахайга шура тІатохийта. Боахамга эшшача бозраме белкови доакъар дац. хІанз аьлча соахка аькхи йоакхо яьац цига из хилийтара.

ХІаьта а совхозе хІанз а тоъам боллаш торонаш я деттача доахана душ йола шура алсамъяккхара. Масала, соахка аькхи мокхина телар фермерча доахана, цухуьа цар дукхха а дукхагІа шура. ЧІоагІа новкъа да хІанз ферме мочевина на хилар. Доаркамеш скотникашеи дукхаза а дийкад совхоза керттерча зоотехникагара юха а вІаштІехьдаккха доахана мочевина телга, яхаш. «Дергда яьхе мара, деш хІама дац.

Иштта мара укхаза пайда эцаш карбамид яхача лоархІамерча, доккха беркат доалача продуктах а. Из продукт-м мухха а тІала эзар деттача доахана, хІанз аьлча из телаш хилча совйоал доакъара белок. Карбамид ца телар бахьан долаш яккха йиш йола дукха шура йоа совхозе.

Шурий-товарни ферме во латт халача балхашта механизаци яра гІулакх а. Масала, дукхагІча хана болх ца беш сене лаьтташ хул доахан латтачара кхо доакхаш йола транспортер. Укхаза вІаштІехьдаккхаш дац доахан механически деттилга а. Продукце единица яккхарга дІабода къахьегам дукха а чухнахьа боаккхаргболаш, продукци дарегІа хулийтар гІолаш гІулакх ма дарий из!

Совхоза хьайбаш латтача помещенешкарча балхашта механизаци яра къаьстта дукхагІа терко тІаяхийта а КПСС Центральни Комитета февральски Пленум хьаелла ха хьатІаххачалехьа деррига кхоачамбоацараш дІадака а деза.

О. АРЗАЕВ.

РЕСПУБЛИКА ХАЛКЪА БОАХАМ ДІАХО А ДЕГІАБАРГА

1963-ча шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара паччахьалкхен план кхоачашъяра итогаш

Перте XXII съездан дуй тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш кхоачащ а еш, Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша 1963-ча шера кхи дІахо а тІаламаш дахьад халкъа боахам дегІабоалабара, халкъа вехара хьал-торах культурйн боарамн лакабара.

Нохч-ГІалгІай АССР статистически управлене хоам

Промышленность

Республика промышленностерча къахьегамхоша хакал хьалха кхоачашйир продукци яккхарен изделей дукхха а лоархІамера тайпаш арахецарен шера план. Валови продукци арахецара план 101,4 процент кхоачашъяьй, семилетка цхьалгІча шера тІаьйца хиннача социалистически декхарех 8 процент мара ца хиннача метте, 1962-ча шерарчул 8,2 процент совъяьккхий арахецаш йола продукци.

Семилеткан хІаьхьнача пха шера республике 1,7-зза алсамбаьккхаб промышленни производства боарам.

ЛаххагІарча темпашца дегІахьай химически промышленность, юкъера лаьрхІача шера 22 процент совгІа тІа а еттаьчи, пха шера 2,3-зза алсамъяьккхий арахецаш йола химически продукци.

1963-ча шера валови продукци арахецара план укх тайпара кхоачашъяьй предприятеша:

	1963-ча шера план кхоачашъяьр процент	1963-ча шера проценташ 1962-ча шерага хьаьжад
Къилбаседа-Кавказски совнархоза предприятеш	101	107
«Грознефть» объединени	104	118
цу дакъе:		
нефтепромыслова управленеш:		
«Октябрьнефть»	106	87
«Старогрознефть»	104	124
«Горскнефть»	105	165
«Малгобекнефть»	105	133
«Сунжанефть»	101	110
Гудермесски НПУ	106	[illegible]
Правобережни НПУ	110	92
Нефтегазови управлене	110	127
Центральни ремонтно-механически завод	108	104
«Грознефтехимзаводы» цхьа объединени	100,3	104
цу дакъе:		
Грозненски мехкдаьтта чаккхдоца завод	100,9	102
Крекинг-завод	107	106
Нефтемасловавод	101	99,9
Новогрозненски мехкдаьтта чаккхдоца завод	102	104
Производственно-товарни контора	105	100,8
Производственно-энергетически контора	108	109
Машиностроительни арматурни завод	101	106
Грозненски химически завод	99	113
Ацетонови завод	96	96
Автогенно-карбидни завод	111	110
Нохч-ГІалгІай химзавод	109	112
«Красный молот» яха завод	106	100
Транспортни машиностроени завод	100,4	111
Автотракторни [illegible] завод	102	110
«ПІишемаш» яха завод	106	—
«Электроприбор» яха завод	105	—
«Электроинструмент» яха завод	107	—
Литейно-механически завод	97	104
Мебельно-дахчан хІамаш ю производствени объединени	109	109
Нохч-ГІалгІай гІишлоний материалийн комбинат	103	98
Слюдени фабрика	113	149
Кога гІирсий фабрика	103	105
Барзкъаш тегара-трикотажни производствени объединени	104	103
цу дакъе:		
Керте хІамай предприяти	103	104
№ 1 йола барзкъаш тега фабрика	103	114
№ 3 йола барзкъаш тега фабрика	100,0	93
№ 5 йола барзкъаш тега фабрика	107	92
Галантерейни фабрика	105	104
Кхачан промышленность	101	109
Мясокомбинат	101	110
Грозненски консервни завод	103	111
Ассиновски консервни завод	108	108
Грозненски масловавод	100,9	70
«Ачалкха» яха дарбан хин завод	110	117
«Минвод» яха сериаводски завод	107	112
Кондитерски фабрика	105	92
Мий доккха завод	100,7	98
Шекара завод	90	шозза
«Грозвино» цхьа производственно-совхозана объединени	105	122
ЧхьагІара-коньякий комбинат	106	132
Червленски чхьагІара завод	100,8	129
«Каргалински» чхьагІара завод	110	145
Калиновски чхьагІара завод	106	184
Наурски чхьагІара завод	104	129
Моттигерча Советий промышленность	102	105
Маьхкан кахарийн промышленностера трест	102	104
цу дакъе:		
Грозненски хлебокомбинат	102	98
№ 4 йола хлебовавод	106	[illegible]
Гудермесски хлебовавод	102	98
Макаронни фабрика	103	105
Самашкински плодоконсервни завод	104	116
Районни промышленность	100,2	107
Бахача нана бытовой гІулакхаш дара управлени	102	110
цу дакъе:		
«Металлист» яха завод	104	116
Мебельни фабрика	100,2	105
Республикански министерствайн ведомствайн промышленность	94	100,7
Грозненски аьшкбетона конструкцей завод	95	91
Аьшкбетона конструкцей Шалхара завод	97	127
«Чечингсельстрой» треста аьшкбетона изделей завод	92	90
Рудаш йоаца материалаш яхар обработке ден управлене	101	100
Шура кхайкъарча переработка ден управлене	[illegible]	[illegible]
Хьуна боахама управлене	73	83
цу дакъе:		
Сунженски лесхоз	76	96
Грозненски лесхоз	80	87
Гаражни оборудование завод	101	112
ВОС предприятеш	102	112
Ялата продуктай управлени	103	98
цу дакъе:		
Наьсарен мельзавод	106	96
Союзни юкъарча министерствайн ведомствайн промышленность	108	118
«Главэнерго» яха районни энергетически управлени	108	114
Новогрозненски ТЭЦ	110	116
Грозненски ТЭЦ	108	101
№ 4 йола ТЭЦ	112	109
Центральни ремонтно-механически завод	109	110
Сельэнерго	91	106
Электромеханически завод	108	126

Ерригга хьаьйца аьлча валови продукци яккхара план кхоачашъяьиле а, дукхахча промышлении предприятеша биззя пайда ийцабац арахецаш йола продукци алсамъяккхара йолаш йолча резервех торонехи.

Валови продукци арахецара план кхоачаш ца еш йисай 26 промышленни предприяти, цар дІа ца луш йисай 9,6 миллион сома маьхка продукци.

1963-ча шера план кхоачашъяьи полиэтилен, этилови синтетически спирт даккхара, нефтеаппаратураш, насосаш, аьшкбетон хьаьра, хІамашка дІайоаа хьу арахьакхара, херх хьакхара, мебель хьаьра, цІенача шурий продукци, хьайбай даьтта арахецара.

Валови продукци арахецара план кхоачаш а я, оттаьча ассортиментах йоагІаш йола продукци ара ца хецаш йиса а дукхха промышленни предприятеш я. Масала, «Красный молот» яха заводо кхоачашъяьяц мехкдаьтта аппаратуре машиностроенена эша сборни металлоконструкцеш, буруь деттара насосаш арахецара план; «Электроприбор» яха заводо — амперметраши вольтметраши арахецара план; кондитерски фабрико — карамели пряникаши ера план; Самашкински плодоконсервни заводо — вареннеш, компоташ, баьца даарий консерваш арахецара план.

Кооперировани поставкай план 1963-ча шера кхоачашъяьй доаладаьча болатах аьча хІамашта — 120 процент, доаладаьча чонах аьча хІамашта — 98 процент, поковкашта — 136 процент, штамповкашта — 116 процент.

Къахьегама овсарле лакхъяра план 1963-ча шера тІехкхоачашъяьй промышленносте. 1962-ча шерарчул 5,7 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Цунца цхьана къахьегама овсарла дегІайоалара план кхоачаш ца еш йиса 20 предприяти я, цу пайда хьаьнча предприятешка из кхьметтел хьалхарча шерарчул лох а еннай.

Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьяц Грозненски химически заводо, ацетонови заводо, «Электроприбор» яха заводо, литейно-механически заводо, мебельно-дахчан хІамаш ю объединене, Грозненски консервни заводо, шекара заводо, макаронни фабрико.

Къахьегама овсарле къахарча шерарчул лохъяьй «Гудермеснефтей» Правобережни НПУ, нефтемасловаводо, ацетонови заводо, Ермоловски доку, масловаводо, кондитерски фабрико.

План кхоачашъяьрей къаьсттаьча доакъоша арахеца промышленни продукци дегІаяри хьахоах укх цифраша:

	1963-ча шера план кхоачашъяр процент	1963-ча шера проценташ 1962-ча шерага хьаьжад
МЕХКДАЬТТЕЙ МЕХКДАЬТТА ПРОДУКТАШИ		
Мехкдаьтта	105	122
Газ	108	125
Бензин	109	106
Фотоген	100,7	113
Дизельни доаггор	108	108
Мехкдаьтта битум	106	86
Литроин	102	129
Машинашта хьаьнка [illegible]	101	100,4

1958-ча шера [illegible] хиннача фуй 2,3-зза, дукхайн ца доакхаш дола мехкдаьтта.

ХИМИ		
Синтетически спирт	96	106
Фенол	100,5	108
Ацетон	102	105
Бутилови спирт	90	96
Таннинаш	88	—
Полиэтилен	94	137
Хьаьна лак	70	108
Битумни лак	101	117
Кийчлаь хьаьна беснеш	130	149
Искусственни олиф	127	96

Укх дІадахача пха шера алсамъяьккхиай кхедаш дела синтетически спирт — 6,7-зза, фенол — 2,2-зза, ацетон — 1,8-зза.

ЭНЕРГЕТИКА		
Электроэнерги	113	119
Теплоэнерги	100,0	107
МАШИНОСТРОЕНИ		
Мехкдаьтта аппаратура	91	98
Насосаш	99	118
ТІоаншта гидрорайреш ю иштон агрегаташ	100,0	70
Тракторни прицепаш	126	108
Шушаш йола автоматаш	100,0	14,7-зза
Амперметраши вольтметраши	93	—
Даьтта кийчлаш йола машинаш	100,0	95
ГІИШЛОНИЙ МАТЕРИАЛАШ		
ГІовнаш детта кирпич	108	90
ТІехьла кирпич	98	80
КІир	104	97
ХІамагІбетона аьшкбетона конструкцеш	98	95
КІешка кирп	107	79
ХЬУН ЦУННА ОБРАБОТКА ЯРИ		
ГІирсаш дІайоаа хьу арахьакхар	81	88
Херх хьакха хьу	79	80
Шаьрзаь фанера	100,0	106
Мебель	98	109
ЯЙГА ПРОМЫШЛЕННОСТЬ		
Тайга хІамаш	112	109
Чухьарь дуькху нахата барзкъаш	96	90
ТІехьарь дуькху нахата барзкъаш	148	138
Телатех баь кога гІирс	99,6	102
цу дакъе: барзкъа	94	98

1963-ча шера хьадаьд 30 миллион сома маьха тайга барзкъаш, 523 эзар сага дуьхха чухьарь дуьхаду нахата барзкъаш, 56 эзар сага дуьхха тІехьарь дуьхаду нахата барзкъаш, 1136 эзар сага буьхха кога гІирс.

КХАЧАН ПРОМЫШЛЕННОСТЬ		
Дулх	99,5	114
Маршаш	141	132
Маша даьтта	91	94
ЦІенача шурий продукци	95	100,5
Нахча	100,3	109
Кондитерски хІамаш	101	105
Маькхе булкаш	104	109
Макаронаш	103	104
Гангарий даьтта	103	89
Консерваш	112	107
Шекар	94	2,4-зза
Коньяк дІабаккха чхьагІар	99,6	117
Мий	101	94

1962-ча шерарчул дукхагІа даьккхай: дулх — 1630 тонн, маршаш — 579 тонн, кондитерски хІамаш — 154 тонн, маькхи булкаш — 5 эзар тонн, макаронаш — 164 тонн, консерваш 5 миллион банка.

Промышленни предприятешка балхаш даьд беданий, материалий, доагора, электроэнерге, ахчан кхомбеш.

Сома маьхарча товарни продукцега дІадодар, юкъхьакхарча лоархІамах, пхьанах лайрхІачул 0,2 процент чухнахьа дальниад ерригача республике, цу дакъе Къилбаседа-Кавказски совнархоза предприятешка — 0,4 процент.

Продукцега дІадодар пленах лайрхІачул совнагІа чухнахьа даккхарца кхоадаь ехча, юкъьанцарча лоархІамах, 1,5 миллион сом гергга хургда ерригача республике.

Промышленни предприятешца Грозненски ІІалма-техкама мехкдаьтта институтоа дІахо а балхаш дахь мерда техника юкъейоалеш, производственни процессашта механизаци автоматизаци еш.

Диаметр зІамагІа йолча бурашца скважинашта буруь деттилга, механизировани дІоагІашца спуско-подъемни операцешта механизаци елга лелалдаь мехкдаьтта промышленносте, юкъеккхийлай сица хьаэвлаш йола бурови манифольдаш, Н-6 яха алмаза бурош, скважинаш чІоагІъяра шланггІуми эоа еттилга.

Хьадоалаш дола мехкдаьтта алсамдеккхара мехкдаьтта доаккхача юкъеккхийна тІоавнашта искусственни воздействи елга. Цунца цхьана мехкдаьтта доаккхача, мехкдаьтта чаккхдоахача, промышленноста кхыча доакъошка йиззя кхоачашъяьиц керда техника юкъейоалаяра планаш.

Керда техникен хьалха латта технологии промышленносте юкъейоалача хьинаре дакъа лаьцад 1963-ча шера 8-эзар совгІа сог хиннача рационализатораши изобретателаши. 13 эзар совгІа предложени енай цар. Рационализаторски предложенеши изобретенеш юкъейоалаярах шера кходе йиш хинна аьча 4,3 миллион сом да.

Юрта боахам

Республика юрта боахамерча къахьегамхоша 1963-ча шера дІахо а дегІайоалаьяь юртбоахама производство. ТІехкийттая алаташ дІадуьш дола лаьттаъ, тоаденнай лаьттех пайда эцилга, шоалгІа культураш дІайийнай 40 эзар гектар гергга долча оахам тІа, цо ІалашдаьӀ чуккаьяш дола ялат, баьца дарьаш, шекара свекла, кхийола юртбоахама культураш алсамъяьнга.

1963-ча шера чуйна ерригга юртбоахама культураш дІайийна хиннад лаьтта укх боарамах дар:

(эзараш гектараща)	1962 ш.	1963 ш.
цу дакъе:		
Фийр бола культураш	260,6	277,2
цІарех:		
гурахьа дув кІа	93,4	117,7
гурахьа був мукх	53,5	63,2
кхаьча яьнка хьамкІаш	61,2	59,6
ялата-бобови культураш	4,8	10,5
гидуэргаш	20,9	16,7
шекара свекла	14,6	15,8
баьца дарьаш	6,5	6,5
хоартолеш	3,8	3,2

1962-ча шера деккхачул дукхагІа деккхад: ялат — 9 процент, баьца дарьаш — 20 процент, шекара свекла — 65 процент.

1963-ча шера республика юрта боахамерча къахьегамхоша сийлена кхоачашдир паччахьалкхенга плаав совгІа ялат доккхара хьаькхьа шоаш тІаьйца социалистически декхараш. Даьхан амбарашка чутессад 11,8 миллион пут ялат. Республика хьахилча дена цкъанна шера а ца дехкача боараме дукха ялат да из.

1962-ча шера ийшачул 17 процент дукхагІа баьца дарьаш шоаш дукхагІа шекара свеклан ийна.

Цунца цхьана дукхача колхозашкеи совхозашкеи во латт лаьттах пайда эцара гІулакх, дика хьувкъаш юртбоахама культураш. Во пайда эц хиш дехкача лаьттаех — юртбоахама продукци алсамъяккхара цу лоархІамерча резервах. Колхозашеи совхозашеи цу лаьтташкара чуккухьа хьувкъамаш кІезига да.

1964-ча шера кхаьча чуцаргдола ялаташ гурахьа дІадера план тІехкхоачашъяьй колхозашеи совхозашеи, 177 эзар гектара тІа хІайийнай ка бола культураш, цунах 124 эзар совгІа гектар гурахьа дув кІа да.

1964-ча шера бІаьсти дІаюерголча культурай фу мел еш долаш да республика боахамашка.

1963-ча шера дукхагІа терко йир юрта боахамерча къахьегамхоша кхашка удобренеш яхкара. Колхозийи совхозийи кхашка 354 эзар тонн органически удобренеш ехкар — 1962-ча шерарчул 28 процент дукхагІа. 25 эзар тонн совгІа минеральни удобренеш дІекхачийтар кхашка.

ХІаьта а органически удобренеш яккхара план 9 процент кхоачаш ца еш йисар. Кхашка удобренеш геттара кІезига ехк Наурски, Наьсарен, Урус-Мартана производствени управленей боахамашка.

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш практически кхоачашъяра, минеральниш органически удобренеш юртбоахама производстве шерра юкъеяхьяра, юртбоахама культурай хьувкъамаш лакхдара, тІехьаьосача колхозийи совхозийи экономика айяра чаккхдаьа деза гІулакхаш кийчдаьд хІана республика колхозашеи совхозашеи.

1963-ча шера цхьаьнда хІамаш карагІдаьккха республика юрта боахамерча къахьегамхошта общественни хьайбай боахам дегІабоалабара даькъе а. 1962-ча шерарчул 16 процент дукхагІа да колхозашеи совхозашеи даьккха дулх, фуаш — 11 процент дукхагІа. Ерригга а яьккха шура 8 процент кІезигагІа я.

Дулх доаккхара дикка алсамдаьккхад Наьсарен производствени управлене боахамашка — 37 процент, Шелковски — 23 процент. Цхьабакъда, доаккхаш дола дулх чухнахьа даьннад Советски, Ножай-Юрта, Ведана районий колхозашкеи совхозашкеи.

Оахача лаьттай 100 гектара лоархІаш 27,6 центнери кхьча лаьттай 100 гектара лоархІаш 5,9 центнери да 1963-ча шера колхозашкеи совхозашкеи даьккха дулх. Юртбоахама лаьттай 100 гектара лоархІаш республика колхозашкеи совхозашкеи яьккха хьайбашкара йоаьча продуктай боарам хиша бе:

Шура 64 центнер

Тха 205 килограмм

Фуаш — оахача лаьттай 100 гектара лоархІаш — 13,9 эзар.

Юкъера лаьрхІача кхоабача цхьан Іетто луш йола шура 1963-ча шера 1573 килограмм хилар, цу даькъе колхозашка — 1532 килограмм, совхозашка — 1608 килограмм. 1962-ча шерарчул кІезигагІа я доахана ена шура. Юкъера лаьрхІача цхьан устаІанна тІера даьнна тха 3,6 килограмм да, яхача котамо даь фуь 105 да.

Колхозийи совхозийи хьайбай боахамашта дикка доккха зе хиннад дахка дела доахан дукха Іахара дисарах, хьайбаш доврах, хьайбаш тоадалийтара гІулакх во хІаштІехьдаьккха хиларах. Дукха хьайбаш дайнад 1963-ча шера «Джалка», «Красноармейский», «Назрановский» совхозашка, Шаьла управлене колхозашка, кхыча боахамашка.

1964-ча шера 1-ча январе хиннача юкъарча хьайбай дукхалкІезигал тойт укх цифраша:

	эзарашка	1963 шера январе хиннаш маршаша хьаьжача (процент)
Ерригга боже	138,4	106
цу дакъе:		
доахан	41,3	98
Жаа гІаьзарийн	546,1	99,0

Колхозашкеи совхозашкеи хьахарч кІезигъеннай.

Хьайбашкара йоала продукци йоккхара паччахьалкхен план ерригга республика чулаьца аьлча укх боараме кхоачашъяьй:

Дулх	105	процент
Фуаш	105	»
Тха	95	»
Шура	90	»

1962-ча шерарчул дукхагІа я йийна хьайбашкара йоала продукташ: дулх — 17 процент, фуаш — 21 процент. Паччахьалкхенга хьайбаш доккхара шера план дикка тІехкхоачашъяьй Шелковски производствени управлене боахамаша.

Транспорт

Къилбаседа-Кавказски машинаькъа Грозненски отделене 1963-ча шера халкъа боахама мухьаш доттара план 101,1 процент кхоачашъяьй, 1962-ча шерарчул 8,9 процент дукхагІа да дІадахьийта мухьаш. цу даькъе мехкдаьтта продуктий — 8,4 процент дукхагІа. Отделене дІахо а балхаш даьд мухьаш айкагІа доттара даькъе. из бахьан долаш шера 3091 вагон мухьаьннад. Шера отделене дІайигай беза муль оаш йола 8596 поезд, цар не дІабиккхай боарамн совгІа 2,8 миллион тонн мухь.

Мухьаш кхухьача поезда юкъера доаал 1962-ча шера хинначул 4,3 процент совдаьннад.

Тоннаш-километраш лоархІаш дІакхихьача мухьий боарамга хиллача задани 102,7 процент кхоачашъяьй.

Машинаькъа транспорта балха технико-экономически хьокхамаш а тоаденнад отделене:

	1963-ча шера план кхоачашъяр процент	1963-ча шера проценташ 1962-ча шерага хьаьжад
Юкъера лаьрхІача дийнаь-бус тепловозаш бу анкъ	103,8	106,3
Участкови сухул	102,5	105,5
Вагонаша дІа а хьа а бу анкъ	103,9	106,8

Капитальни гІишлош хьалъяр

Капитальни вложеней шерара план ерригга республика чулаьца аьлча 83 процент кхоачашъяьй, цу даькъе гІишлой-монтажни балхий план — 73 процент. Къилбаседа-Кавказски совнархоза объекташка а моттигерча Советий объекташка а лоаддаме кхоачаш ца еш йисай гІишлош хьалъяра балхий план.

Подрядни организацей шоай низаца гІишлой-монтажни балхий программа кхоачашъяр мишта хиннад хьахьокх укх цифраша:

Подрядни организацеш	Шера план кхоачашъяра процент
«Грозпромнефтестрой» трест	71
№ 7 йола СМУ	60
№ 9 йола СМУ	85
«Грозпромстрой» трест	77
№ 1 йола СМУ	32
№ 2 йола СМУ	97
№ 3 йола СМУ	95
№ 4 йола СМУ	63
№ 5 йола СМУ	84
№ 8 йола СМУ	81
№ 10 йола СМУ	54
№ 11 йола СМУ	86
№ 12 йола СМУ	85
Спец. СМУ	81
Механизаце управлене	98
ЖКК	170
«Чечингсельстрой» трест	74
№ 1 йола СМУ	66
№ 2 йола СМУ	94
№ 3 йола СМУ	79
№ 4 йола СМУ	81
№ 5 йола СМУ	73
Спец. управлене	53
«Грознефтехимзаводы» объединене № 6 йола СМУ	105
Моттигерча Советий подподрядни организацеш	129
Бытовой гІулакхаш дара СМУ	129
РСФСР Госземвоьдхоза гІишлоний управлене	85
№ 1 йола СМУ	[illegible]
№ 2 йола СМУ	87
№ 3 йола СМУ	98,7
№ 4 йола СМУ	[illegible]

Паччахьалкхен пленах хьалха даьча ахчай чотах хьал а дай баха нах чухоашабьб 105 эзар квадратни метр майда хулаш долча цІенош. Цхьабакъда хІаьта а аддха 62 процент мара кхоачашъяьяц цаха чуІе цІенош хьалдера шера план. 47 эзар квадратни метр хилла цІенош нахага дІа ца кхоачийташ дитад гІишлоний организацеша.

1963-ча шера хьал а я дІайийнай 6720 дешархо чуцца йиш йола 11 школа; 735 бера лаьрхІа 18 берий беши ясли; 2-ча городской больницана 125 моттиг йола дарбай корпус, «Чайка» яха гостиница.

ГІишлоний организацешта бола во барах, дукхача объекташка ерзаь а оьцаш материальни а ахчан а ресурсаш йохарах, ший хаинахьа а эшшача боараме а оборудованеши гІишлоний материалаши Іалаш ца ярах юкъагІа дисад лоархІамера производствени мощносташ болх бе йолайолийтилга. Грозненски химически заводе болх бе дІа ца йолалуш йисай синтетически этилови спирт доаккха шоллагІа агІа, нефтемасловаводе — парафинови цех, Карабулакски газобензинови завод, кхыйтта кхийола гІирсаш а.

Хиш дехха лаьттаьц карагІерзадара шера план 81 процент кхоачашъяьй. ГІишлой-монтажни балхий план кхоачаш ца ей йисар бахьан долаш дукхача боараме кхоачаш ца хулаш йисай корттара фоллаш йистера яхара план, цунах совъяьннай хьалъяь яланза йола гІишлош.

(ДІахододар 3-ча агІо тІа).

РЕСПУБЛИКА ХАЛКЪА БОАХАМ ДIАХО А ДЕГIАБАРГА

(Чистедоалар. Доладур 2-ча оагIо тIа).

Халкъа вахара хьал-торои культурни боарами лакхбалар

Укх дIадахача шера дуккагIа хилар халкъа боахамера болх лойи гIулаккера нахи, дегIаера алавей фонд, лакхъелар колхозхой доходаш.

Дукха ахча икоач къахьегамхошка общественни фондашкара, 1963-ча шера алхха пенсеши, стипендеши, пособеши мара ца лаьрхIача а 44 миллион ахча дIакхьачад бахача нахага. 1962-ча шера кхаьчачул 4,3 процент дуккагIа хул из.

Шоашта эша хIамаш эцера йола кхьа торо шерра-шера совйоал, дегIаух паччахьалкхен а кооперативни а торговле гIолла дока товараш. Общественни питани а юкъе а йоагIаш, паччахьалкхени кооперативни розничин товарооборота боарам 1963-ча шера 253,2 миллион сом хиннаб. 1962-ча шера хинначул (вIаши нийслуш долча махкашца) 8,5 миллион сом е 4 процент эсевмбахьнаб из. Цунца цхьана республика ерригача торговле организацешка 2 процент кхоачаш ца еш йисай розничин товарооборота план.

Розничин товарооборота план къаьст - къаьстача торговле организацеша кхоачаш мишта яьй хьахьокх укх цифраша:

	1963-ча шера розничин товарооборота боарам сомашкахь	1963-ча шеран план кхочушшарра процент
Моттигера торгаш	109441	98
Грозненски горпищеторг	39190	97
Грозненски горпромторг	29604	96
Грозненски универмаг	19060	100
Главювелирторга № 13 йола тика	648	94
Гудермесски смешани торг	4395	99
Грозненски горплодоовощторг	2670	101
Столовей, ресторанеи, кафей трест	9184	99
«Грознефть» объединене УРС	45558	96
Къилбаседа - Кавказски машинкакъа...		
Грозненски отделене ОРС	8902	95
Хьуна боахама управлене ОРС	1962	104
«Чечингводстрой» ОРС	510	116
Аптекоуправлене	1901	96
Книготорг	1426	106
Союзпечать	1730	105
Респотребсоюз	76024	97

Моттигерча Советий промышленносто 54,6 миллион сома мах ба, е 1962-ча шерарчул 5 процент дуккагIа халкъа эша товараш денкад торговле организацешта.

Торговле организацешта товараш лоатталера план 1963-ча шера укх тайпара кхоачашъяьй:

	Дуьхa товарни боарам эзар сомашкахь	1963-ча шеран план кхочушшарра процент
Махкa яттара трест	18469	100,4
Бытовой гIулакхаш дара управлени	4468	114
Къилбаседа - Кавказски совнархоза предприятеш	31640	95

Халкъа дешаре, культуре, унахцIено лоарахе кхы дIахо а кампахал йоалаш шу дар семилетка пхелагIа шу.

196 эзар бер деша а дагIаш 460 общеобразовательни школа а укх дешара шера болх беш. БолхлоIи юрташкарчен хагирхой 92 школе болх бешехьа а дешаш болхлоех, гIулакхерча нахах, колхазхоех 14 эзар саг совгIа кагирхой ба.

1963-ча шера юкъерча общеобразовательни школашкара дийцла а бахина, аттестат зрелости дIаийцай 3 эзар совгIа зIамигача саг Iоiон.

Лакхехьарчен юкъерча специальни дешара заведенешкара берригa студенташи дешархойн 20,6 эзар саг ва. Алхха укх дешара шера цу дешара заведенешка къанийцав 5778 зIамига саги йоIи.

Лакхерча дешара заведенешкара, техникумашкара, кхыча юкъерча специальни дешара заведенешкара 1963-ча шера дийша а бахина арахийцав 2435 къона специалист — инженераш, техникаш, хьехархой, агрономаш, механизатораш, гIишлонхой.

Iилмани тохкамеи дукха балхаш а деш 13 Iилма-тохкама учреждени я республике.

Лакхерча дешара заведенешкен Iилма-тохкама учреждененшкен болх беш 1098 Iилман болхло ва, царех 146 саг Iилмай кандидати 10 саг доктори ва.

Хадданза дегIаух культурнопросветительни учреждениш. Республикерча къахьегамхой хьацташ Iалашдеш 340 дуккхача нахата гIулакх дIакховчаш йола библиотека, 329 клубни учреждени, 261 киноустановки, 7 профессональни халкъен театр, филармони, 2 музей я.

1963-ча шера балхаш даьд халкъа унахцIено лоаркра гIулакх дIахо а дегIадоаладеш, из ха дарбаш делга толдеш.

Республика дарбай профилактически учрежденешта юкъейоагIаш, 5,9 эзар маьнги а болаш 78 больницей диспансери, 143 унахцIено лоаркра пункт, амбулатори, поликлиника, 242 фельдшерски пункти колхозашкара бераш ду цIеноши да. Цу учрежденешка болх беш 2127 лори 5019 юкъерча медицински персоналацара специалисти ва.

Цкъара 1715 саг салоIача нахах чувца йиш а йолаш 9 санаторий, салоIе цIа, профилактори и республике болх беш.

Вераш леладеран кхетамца кхедаран деша даха ха йоацача 4378 бера лаьрхIа 116 учреждени я. Аьхки салаIара горолашка, колхозашка, городел арахьа пионерски лагераш вIаштIехьйоах. УнахцIено лоаркра гIулакхашца чулаьца доккха а зIамига а 20 эзар бер хилар 1963-ча шера аьхки — 1962-ча шера хиннарел 6 эзар бер дуккагIа.

* * *

Республика экономика кхы цIаьхха а лакхъялари къахьегамхой вахара материальни хьал-торо а культурни боарам а дегIабари тешаме хьахьокх семилетка пхелагIа шера план кхоачашъяра итогаша.

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш кхоачаш а еш, шера план кхоачашъяра чIоагIа чуйнаб республика къахьегамхой.

Нохч-ГIалгIай АССР Статистически Управлени.

Декабрь бетта 26-гIа ди хьахула бийса яр из. ВарзI баллага дIахоаччаш чIоагIа мух бар форда тIа бахина...

Дукхача маьхера мукь — итт эзар тонная совгIа илат тIа а долаш Клайпеда порта гаргахоачаш латтар «Стэнкраун» яха английски кема. Порта гаргахьачача хиче гIулакх гIоаза аьлар: хийцна деддашехьа а вIалла хага а доаццаш кIалхарей аьттих дIа а кхийтта деттийсар кема.

Геттара чIоагIа форда мух кхехкача халача хьалах «Стэнкрауна» тIара команда (цу кема тIа хиина нах) дIазма вIаштIехьаьлар «Мазевкаста» яхача буксира... МассагIа сахьат даьниачул тIехьагIа английски кемана гонахьа гулъелар гIолерий клайпедски ерриге отряд. Цхьабакъда, лаьттах ши метр кIоарга бухь чу а баха, лелаш йоацаш руль а машин а дIаьнина, команда а йоалаш цаллийса кема кIалхар даиккара кхоачамболаш бепар из низ... Дукха ца гош новкъостела Клайпеде хьакхьачар Балтийски гIодерий отрядашцара дукха нах. Аварийни балхашта керте эттар Ленинградера самолетаца вена Балтийски вироходства начальник В. Факторович.

Кемалм геттара сиха кIалхара даккха йиш йолаш дар... цу тIера чухь фордала чуккесача. Советски фордахоша из лензар. ХIаьта ши маьшийла мух а хьекхаш этта дулатгIлуш ца хилча, мишта доассадерзар итт эзар тонн илат?

СУРТА ТIА: «Стэнкраун» яха английски торгови кема кIалхара даккхар. ГIа ле даьхи кемаш «Стэнкрауна» юхе. Летчикага Владимир Франчукага команда а йолаш йолча вертолето лехкача самолета тIера даьккхад сурт.

Д. Козлова сурт. (АПН).

КПСС ЦК Пленума решенеш—вахара юкъе!

ПЛАСТМАССАШ

ЦIАГIА ЭШАЧА ХIАМАШТА

ЦIАГIА эша дукха хIамаш хьаю пластмассех. ЧIоагIа мах болаш йолча пала тIехках еш хиннай дукха ха йоаллаш а тIехьа биллиардех ловза бурилгаш. ХIаьта хIанз уж хьаю пластмассех.

ЦIагIа эша хIамаш хьаеча чIоагIа яьржа я вай Грозненски химически заводе йоаккха полиэтилен а полипропилен а. Полиэтиленах хьаю тайп-тайпара йола пхьегIаш: оаркхилгаш, кхабилгаш, шушаш, фляжкаш, яьш, ваннаш, дувфена эша флаконаш, кхыраш. Кухне эша оборудовани яра а дика я полиэтилен. Цунах ю коартолаш цIенъю машинаш.

Кхачан продуктех консерваци еча чIоагIа юкъейоагIа полиэтилени полипропилени. Полиэтилена е полипропилена берхIала йол консерв еш йоле кхачан продукт, тIаккха цунна фо чакхларгдоаца морд тIалоац. Ишта мора тIалаьцача продукташа ца талхаш дуккха ха йоакх.

Шампански яха чхьагIар хийчеш дукха ка эш—массеxк шу. Из чудола шушеш цу хана чухь массехказа кIалтIаяха езаш хул, шушай пробкаша, йокъа а лийя, газ араювлийт. Йокъаенна пробкаш чхьагIарца хан - ханнахьа тIоадае еза. Из ца дича чхьагIар талхаргва. ХIаьта хIанз уж пробкаш полиэтиленах хьаю. Уж йокъалац, кожаш санна цкъара нийда кийца ца Iеш, дуккхача хана мегаш а хул. Цул совгIа, шушаш кIалтIайоехаш, пробкаш чхьагIарца тIоадаеш беш хина болх бе ца безаш дIабоаккх. Полиэтиленах яь пробкаш вешта крел дукха дерегIа а я.

Вад цецдаргдар ахкана юкъе 30 градус йIовхал йолча дийнахьа ког-соалозаш хохкаш лела саг бIаргавайча. Ша тIа санна ког - соалозаш хохкалуш шаьра кIийле хьаюлу поливинил-хлоридах.

Винипласт дIайола цIен пений чура оагIош хийчеча, мебель, холодильникаш, электрически сердал тела аппаратура хьаеча, хIаьта ишта магазинаш, параходий каютaш тоаена.

Коачача полихлорвинилах а ю тайп-тайпара хIамаш. Хьалаь сага кулг цу чу Iочу Iеттача, цунна тIоа тIаьоац. Из тIоа лаьца кулг фо чу ца доалача пишка чу улладича, из тIоа чIоагI а лийя, цох морд хул. Иштта хьаю кулгахйоаргаш.

Фенопласташ оалаш йола пластмасса дукха дIайода радиотеле аппаратура хьаеча. Радиоприемникаш е телевизораш дIабодача маьхах 20—25 процент дIалоац езаяа дахкаш яьча цар корпусо. ХIаьта дика хьаьча фенопласта корпусо 5 процент а лицац.

ЛаьрххIа пхьегIаш хьаеча дIайода мелалит яха пластик. Цунах яьча пхьегIа бос бовц кхыметтел кхехкача хи чу саьцат даькккхача а. Шоай дикалга диллача цунах яь пхьегIаш питалех яьрел вогIа яц царел кхоза ейгагIа а я.

ЦIагIа эшача хIамашка дукха дIайода полистирол яха пластмасса а. Цунах яь пхьегIа цIонача хрусталах яьр санна тайп-тайпара бос лелаш хул, хIаьта маьха хрусталах яьчул 10-зза дерегIа а я. Цунах ю: подносаш, вазаш, шекарлоаттораш, кадаш, графинаш, оархкилгаш, кхыраш.

Органически кизгах хьалу бахача наха дукха эша копалгаш.

Цхьаккха саг вий теш хIанз капрон яхар фий ца ховш. Полиамидни кIувнех хьаю из. Из цкъа капрон яь Iец царех, цу тайпара йола кхы дуккха пластмассаш а цу кIувнех хьаеш я.

Эггара хозагIа, дитхьагIа, чIоагIагIа, оашца нийсде кхы доашаш толашагIа, дуккагIа лахаш дола, тайптайпара бос а фасон а йолаш дола барзкъаш хьаду капронах.

Бокхка лоархIам болаш я капрон е полиамидаш спортивни хIамаш хьаеча. Царех ю лыжаш, хоккей гIозараш, футбола тIадоахкаду бетташ, роликови ког-соалозаш. Полиамидех хьаю гIиргаш, мушараш, аьшкасаьргах даьчул мелагIа а доацаш.

КIаьда мебель, метташ, гIайбаш, кIувсаш, вижа улла галеш, юврагIаш, кхыйола хIамаш кьаяра Iалаьмате дика материал а поролон. Полтув еча боамбена меттел чубиллача поролона мордо чIоагIа лораву саг шелалах, хIаьта сага садахаран цуя унахцIенонкех новкъа а хилац. Из Гагарий беларел ЯIайхагIа хул из морд. Цунах ю летчикашта комбинезонаш, кхалнаьха кетараш.

ЙIовхала чIоагIа духьал отташ а чIоагIа а я поликарбонаташ. Ветта кхехкача хила яьлача талхац уж. Царех баьча морда чу лораю чекка талхаш йола продукташ.

Коача пластмассех формаш хьаю мрамора а борзана а тара йола тайп-тайпара скульптурни бIаргIаш. Уж куца уттаю цIеношка, майдашка, паркашта, культура цIеношка.

Вай вахара массе а мIинге кхоачаш латт пластмассаш. Цар хуац металлаш, ингали, дахча. Пластмассай зама хьаьттай.

Б. КОСТОЕВ,

Грозненски химически заводе инженер.

ПАЙДА ЭЦА КХОАЧАМЕХ

КПСС ЦК декабрьски Пленумо дерригача советски халкъа уйла тIаерзаьяй юрта боахама химизаци ярах дуккхача ассортиментах латта халкъа эша дарегIа а дика а дуккха товараш арахецаран бокхха лоархIам бола химически индустри чехка лакхъяра. Цунца дувзаденна къаьстта терко е езаш да чIоагIа дегIайоагIача Нохч - ГIалгIайчен йоккхача Химена эша эггара лоархIамера бедал йолча попутни газа хIара кубометр кхояра дош.

Де йиш мел яр даьдолий-теш республика промыслашка чурча кхоачонех пайда эцаран лаьттагIа хьадоала из мах бахь варгвоаца рузкъа махулла кIезигагIа доадаран.

Хетачох даьдац, из лаь па хилар дIахьокха йиш я республике мехкдаьтта доаккха эггара йоккхагIа йола моттиг — МагIалбике хьийцача я. Меловаи тIоанашкара мехкдаьтта гуча а даькха, хьадаккха долаеденнача хана денз хIара денбус бIаьш эзараш кубометраш мехкдаьтта попутни газ зехьа йоагаю укхаза. ХIаьта массехк шу да Вознесенскени хьилбаседехьара газ йоаллача тIоанашкара Iаламех газ йоаха. Вакъа, 1960 шерехь а тоъал дукха газови скважинаш дIа а къайла, цу Iалама газа меттa ала буьлаш зехьа йоагача мехкдаьтта попутни газах пайда эца болабалийтар «Грознефтегаз» яхача управлене кулгалхоша. Из дар бахьан полаш кIезига паччахьалкхен рузкъа кходанзар. ХIаьта Iалама газ аккхарга попутни газ йоаккхаш бодачул шоаза дуккагIа мах дIаболи. Цхьабакъда, дIадолаль из пайдане гIулакх хIанз а тIехь доагIача тайпара чакхдаккханза да. Итт гаргга скважин я 1960 шера денз «хаина» болх беш Iалама газ йоаккхаш, цар МагIалбикана 30 эзар кубометр совгIа Iаламан газ лу. «Грознефть» яхача объединени «Грознефтегаз» яхача управлени кулгалхоша (нн. Назаретови Арутюнови) из вIаштIехьдоацаш латта гIулакх доацх тIуна йола попутни газ МагIалбика бытовой сете дIачуяхийта йиш яц Iалама газ ца техача, яхаш.

Промысловикаша дика кхетаду уж хабараш кIийле йоапаш долга, хIанз але буьлаш зехьа йоагаш латтача мехкдаьтта попутни газах дика доал а деш доагора лаьрхIа пайда эца а газови скважинашкара йоаккха сигал бесса газ ца йоахаш йита а йиш хилар.

Цхьайолча групповой мехкдаьтта сборни промыслови установкашка кхы тIа а йоккха давлени йола трапаш оттайича, парна чура бытовой сета чу гIоргья йокъаль мехкдаьтта газ. Дукха хIама дIадахийта дезац цу гIулаккха, сиха даь доаккхалургдолаш а шийга дIадодар каста юхаметтотторгдолаш а да из. ХIара дийнахь - буc алах зехьа йоат 35 эзар кубометр попутни газ. Цун мах ба 105 сом. ХIаьта шера 40 эзар сом ахча хул цох.

Торонаш йоллашехь цу йоккхача кхоачонех пайда эцар «Грознефтегаза» кулгалхоша (начальник ноь. Л. Х. Арутюнов, керттора инженер Д. П. Мальцев). Лохача давлене газа утилизаци е а цул тIехагIа йокъаль газ бытовой сете яхийта а лерхIаш, Бори-Суерча (МагIалбике) газокомпрессорни тоаль эргаяккхара гIулакх дувца массехк шу да. Уж балхем даь йистедаьхачул тIехьагIа Iалама газ йоаккхийта сецаде лерхI. Дувца эшаш дац из чIоагIа мах бола гIулакх хилар. Цо йиш хулийтаргья 200 эзар кубометр гаргга мехкдаьтта газ Бори-Суерча газокомпрессорие чакхъяккха а цох пайда эца а. Цунах итташ тонназ бензини 100 эзар кубометр екъа гази яккха леохI. Даь чакхдоаккхаре из дика гIулакх дар. Из де лаьрхIадар 1960 шерехь а. Цхьабакъда компрессорни эргаяккхара балхаш ла йиш йоацаш дIаьхлеинад, е укх семилетка яххагIача шера а йистедерг ма дий аьнна дог доахилге а яллац.

Лакха давлени йола трапаш оттош групповой установкаш юхатоаеш дукха хIама дIадоац. ХIаьта шоашка дIадахар чехка юхаметта а оттаду.

Цудухьа, тхона хетачох, компрессорнера капитальни балхаш йистедаларга а ца хьежаш, Iалама газ мехкдаьтта попутни газаца хувцара балхаш дIадоладе деза мехкдаьтташа.

Р. ТУРЛОВ,

инженер.

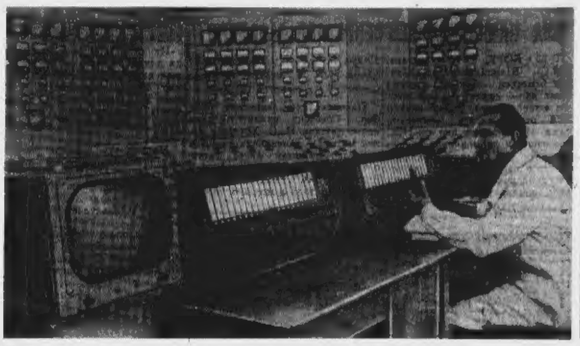

Атомни энергех машарерча гIулаккашта пайда эцара даьхьа Iилма-тохкама балхаш дара программага хьежа Советски Союзе (г. Харькове) йистедаьнад 2 миллиард электроновольта электронни линейни ускоритель хьийъелга.

СССР атомни энергех пайда эцара йолча Комитета Паччахьалкхен приемочни комиссе кулгаш яздаьд ускоритель комплексни наладкана дIаяхара хьакъехьарча актана.

СУРТА ТIА: ускорителa управлене керттерча пульте ва диспетчер Виктор Хворостенко.

П. Мероза сурт.

ТАСС фотохроника.

ХИМИИ МЕДИЦИНЕИ

Василий ОРЕХОВИЧ,
СССР медицински Iилмай Академи вице-президент, профессор.

Дийнача организма чу эзар тайпара химически реакцеш хул хадданза. Цунна чухь цхьан хана дулха клеткийи хьонсийи керттерча доакъой синтез а хул, организмана чухь синтез хинна яьнна химически соединенеш хадданза яшаш а хул. Iалаьмате дукха хулаш дола химически хувцамаш хьагулдича хьахул дегIо беча балха ерригача процесий материальни лард.

УнахцIена организм белгалйоал химически реакцеш цхьан лерргIа лелаеши вIаши юкъе бувзам болаши хиларца. Мичча бесса толхалаь а цу шин гIулакхах цаI толхадаьчул тIехьагIа тайп-тайпара лазараш кхет.

Цудухьа къаьстта дуккагIа хьашт да Iилмахой организмана чухь хулаш дола химически хувцамаш дашхарца. Нагахьа санна организмана чухьара бувзамаш талхара бахьан малагIа да хайначул тIехьагIа, телха функцеш юхаметтаоттаергйола методаш кийчъе йиш хургья. ХьалхагIе а ала йиш йолаш да, эшаргья цу гIулакха организмана чухьарча реакцена эргалонаш яра новкъостал дергдола белггалера химически соединенеш, аьнна.

Медицинана Iалаьмате дукха тайп-тайпара химически материалаш эш, хIаьта уж йоацаш хила йиш йолаш яц, масала, хIанзара хирурги, церrашта дарба дара гIулакх, иштта кхыдараш. Цунна цу тайппара геттара дукха эш тайп-тайпара химически соединенеш, хIаьта уж ца хилча а йиш яц диагностика хIанзара методаш лелас, профилактически препараташ хьае.

Со дог тийша ва, дIахорча медицина лард химех хургхиларах.

Адамашта кийбоаллаш унзара бала бар хIара шера миллионаш нах боабеш хинна инфекциони лазараш. ХIаьта хIана медицина кара я антибиотикаш, хIаьта иштта химически лабораторешка хьаяь йоккха эффект луш йола бактерешта духьалара химически средстваш а. ХIанз хьахийца эзар совгIа антибиотик я, царех дуккха ераш дарба деча толамца юкъейихьа. МоллагIча а бактериальни инфекцешца къовсам лоаттабара хьашт мелд а торокаш йолаш я хIанзара медицина.

Цхьабакъда, цу яькъа тIа хIанз а йоккхий халонаш я. Царех керттеръяр — пхьаккха тайпа молхага дарба ца дулуш дола лазараш доахкача бактерей формаш хьахилар. Цулухьа дуккагIа а хадданза эргайоахаш тоаянза яргйоацаш и хIевзалца хьагучаьнна антибиотикашн кхыйола химиотерапевтически средстваши.

Инфекцешца лоаттабеча къовсама химически средствай арсенал хадданза кердайоахаш а эргайоахаш-тоеш а хила езаш я.

ХIанз а тIехь йоккхий халонаш духьала уьтт вирусни лазарашца лоаттабеча къовсама химически средстваш хьаяра. Из хул вирусни дакъилгаштен сага организма клеткаштен юкъе бувзам хилар бахьан долаш. Вирусаш массаза а, цу тайпара доакъолгаш шоашта хьалара йола шоай «аппарат» йоацаш я, хIаьта уж ебара болх сага организма клеткашта юкъе хул сага ферментни средствашa чIоагIа дакъа а доацаш. Вирусни лазарашца къовсам лоаттабара шоай тайпара нахкъаш эш.

Цу тайпара нахкъаш хьаделладеннад укх тIехьарча хана биохиме даьхача толамашца дувзаденна. Доглаха йиш йолаш да, Советски Союза химически промышленноста укх гаргарча шерашка эффект а йолаш вирусни лазарашца лоаттабеча къовсама средстваш дукха арахецилга вIаштIехьдоаккхалургхиларга.

Химически лард малагIа я хайна даьнача лазарах дуккхаза а молекулярни оал. Цар бахьанеш — молекулий бовраме биохимически процессаш толхаяр.

Цу гIулакха эггара къаьгагIа дола масал да сага хулаш дола психически лазараш. Уж массаза а духтIа боалалургвац аьнна хеташ дар, хIаьта царна ларде латтар башха чоалхане йоаца химически реакцеш организмана чухьа телхаяр ма дий аьнна вIаллагIа а хеталацар ХIаьта, бакъдар аьлча, кхы а халагIа дар цу лазарашта башха чоалхане йоацача химически веществай а кхыметтел массазара диета лелаяра новкъосталца дика дарба дулург ма дий аьнна хетадала.

Фенилкетонурия яхаш цIи а йолаш лазар да. Из лазар нагахьа мара ца хулаш а берий хьаькъал дегIа ца доагIаш сиццарца белгалдоалаш а да.

Унахой дегIах кхача латара процессаш шоаш Iомаеш Iилмахошта гучадьннад, царех цхьабарий цхьан аминокислотах (фенилаланинех) кхы аминокислота (тирозин) хилара процесс телха хилар. Духхьал из да, дIахо йоаллача хана а гучадьннача тайпара, лазар кхетара бахьан.

Цулухьа, кхетадеш да, цу тайпарча унахой кхачанна юкъера фенилаланин дIаяккха дагадеха хилар. Из нийса дагадеха хIама хилар. Гучадьлар, хьаькъал эшалулген дегIаахар лоарцагIа доаккхаш дола кхыдола хIамашн дIадаха йиш хилар, нагахьа санна бер къаьсттача диета тIа хуле, нагахьа санна ше хьехиннача хьалхарча шерре а деяя химически заводашка кийчъянь цунна хилаинза яргйоаца аминокислоташ цуяна теле.

Кхы а хул бер Iодеча хана цун организмана чухь цхьан тайпара химически реакце толхаеш. Масала, шийлерттIа галактоза хьахулга Iалашлеш йола фермент йоацаш хиларо а цу тайпара юхадетт бера хьаькъал дегIадоагIилга, дегIаух бIаргаште хулаш дола лазараш, айп хул дийхха, жамараштa. Нагахьа санна уж тайпа лазараш долча берашта, зIамига долча хана денз, кхачанна юкъера галактоза лIа а яьккха, диета оттайича, лазар дегIа ца дайташ юхатох, хIаьта саг цунах цIена а хургва.

Биохимикаши гучадаьккхад, йоккха биологически активность дола веществаш дийнача организмашка даим хьахулаши яшаши хилар. Биолении аминаш оалаш йола уж веществаш вIалла хиланза яргйоацаш я организм бoaрремагIа дегIаахара. Белггала аьлча, цар къоастаду сага хьаь чун нервашкен дегIаахара а сецадара а процессашта юкъера бувзамаш. Циггара гучадьлар, нервни психически лазар кхийттача хана биогенни аминаш хьахнларен яшарен химически реакцеш, хьаь клеткай кхыча компонентащцара цар бувзамаш талхаш хилар.

Масала, шизофрени йолча хана толхадаь хила мегаш да хьаь хьаьсашка серотонин оалаш яр хьахулга. Паркинсона лазара (кхы эгара) санна дола хала Iазап хьахилар, гучох, цхьаьха вещество—яьь морда кIалтара дофамин хьахулаш йола химически реакцеш хувцаяларца дувзаденна да.

Химикаша-органикаша, биохимикаша, фармакологаша, клиницисташа цхьана къахьегар бахьан долаш вIаштIехьдаьннад унахочуи организма чу биогенни аминаш яшилга юхасоцадара цу новкъаца дулха хьаьсашца уж дуккагIа хулга вIаштIехьдаккхара а новкъостал деш йола дарбан средстваш — ингибитораш хьае. Цхьадолча лазарашта цу методах Iалаьмате доккха дарба доал. Унахой юха а къамаьл де бовл, сакъердаме, хинар делаш хул, бокъонца хьалхагIа шоаш баьча тайпара болх бе а вахара гIулакхаш леладе а йолалу.

Резеркни яхар санна йолча молхашa дулха хьаьсашцара аминаш кIезигъю, хIаьта цудухьа гипертонена дарба деча хана чIоагIа хьашт йолаш а я уж. Гучох, цу лазара цхьайолча формашка дулха хьаьсех йоахка биогенни аминаш дуккагIа хул. ХIаьта цунах цIий миаш гот а яь.

Практически медицино дукха хана денз гормонех пайда эц организма эндокринни функцеш толхаярца дувзаденна хьайнача лазарашта дарба дара. Цхьабакъда, 15 шу хьалхагIа мара эндокринни функцеш толхаярца дувзаделанза хьайнача лазарашта дарба дара аьттуя а боалаш пайда эца йоаленйани стероидни кортизона гормон. ХIанз довзаш дуккха лазараш да стероидех геттара дика дарба хулаш. Цу лазарех да: ревматоидни артери, бронхиальни астма, дуккха цIекан бIаргаштен хулаш дола лазараш. Гидрокортизон а из хьаю хIамаш а юкъейоах пехкашка кхайкор долча хана, дийткех лазар кхийтача, нерани система телхача.

Цхьабакъда, гормонех, къаьстта а жамараштa тIера стероидни гормонех, шерра пайда эцача гучадьннад, царех дарба далярал совгIа, цар организмана зе деш а хилар. Хаттар эттар, царех зе даргдоаца гIулакх дулургдац-хьогI, аьнна. ТIаккха Iалам «Iехаде» дагадехар химикашта. Цар лаьрхIар Iаламо эзвраш шерашка эргадоахаш-тоадеш хьадехар кхы дIахо а тоаде. Уж балхаш чакхдахар бахьан долаш Iалама гидрокортизона гормонех хьахилар Iалама гормонал диказа пайданегIа йола преднизолон.

Цул тIехьегIа синтез йир гидрокортизонал ткъаь бархIазза пайданегIа йолча дексаметазон яхача соединенена. Диъ шу гаргга ха хьалхагIа гидрокортизона молекули сибат куьца а долийташ, Iалама гормонал ворхIазза теламагIа йола соединени кьаьй химикаша. Сибат хийцача гормонех хьахиннача цу продуктаех цхьаьраш Iалама гормонах доалаш дола зе ца доалаш хилар.

Хими медицинана новкъостал деш а дIахо кхы а доккхагIа де йиш хургйолаш а я, царна эшаш йола химически соединенеш материалаш хьаяраца.

К. Либкнехти Р. Люксембурги дагабеха

БЕРЛИН, 16 январь. (ТАСС). ГДР къахьегамхоша селхан белгалдаьккхар немецки болхлой класса гlулакх бахьан долаш чlогlа къовсам лоаттабеш хинна Карл Либкнехти Роза Люксембурги тийшача балхах боабаьча дийнахьа дена 45 шу дизар. Газеташа кепа техай немецки пролетариата цу кулгалхой вахараи гlулакхехи дувецаш йола дукха материалаш, кепа тох цар къамаьлехи статьяехи цхьайола моттигаш.

«Нейес Дейчланда» ший хьалхарча статья тlа язду: К. Либкнехтеи Р. Люксембургеи шоай вахар дlаденна гlулакх котдаьннад малхбоаленгахьарча Германе. Марксистско-ленински парте кулгалца ГДР-е чlоагlденнад болхлойи ахархойи lаьдал, котъяьннай социалистически производственни отношенеш, дlаяьхай масса тайпа эксплуатаце формаш, социалй тlема пропаганда. Цхьа шу хьалхагlа, 1963 шера 16 январе, язду газето, Берлине хьайийлар ГДР-е шерра социализм хьалъе йола яр дlакхайкадаь йола Германе Социалистически единий парте VI-гlа съезд.

ПАТРИОТАША КЪОВСАМ ЛОАТТАБУ

КОНАКРИ, 15 январь. (ТАСС). Догlаш делха сецон чакхъяллараца Португальски Гвинея яхача ший колоне африкански патриоташа гобаь леттача колониальни бlуний гарнизонашта тlаккхача лерхlаш хиннача португальски тlема командоване плаваш хкочашхулаш яц. Африкански партизанаша хи чу ххувс селазаровкий хи тlарен форда тlарен десанташ, йохаю кьаьхашкара тlема техника, моастагlчук казармаштен тlема дагерашкен хилаш ду.

Декабрь бутт чакхболлаш — январь болалуш дикка доккхий зенаш хиннад колониальни бlуннашта. Дизза доацача хоамех, карательни бlунех вийнав 127 салтеи эвсари, чуйтай ши самолет, фордала чудахийтан ши кема, йоханьй йиъ грузовик. Цу хьаьехьа дуви укхаза кепа теха ираьккхача Португальски Гвинеи Зелени Мыса гlайрейи кортамукъале бахьан долаш къовсам лоаттабеча патриотически африкански парте коммюнике тlа.

АТОМЩИКА ХЬАЛЛОАЦ РОКФЕЛЛЕР

НЬЮ-ЙОРК, 14 январь. (ТАСС). ТАСС-а корреспондентас С. Лури хоам бу: США президент хила безам болаш вола Нельсон Рокфеллер цхьаккха шеко йоацаш хьаллоац аттара чlоагlагlа «шийлача тlема» тlехьалаттача «водородни бомба дас» физика Эдвард Теллера.

«Кроникл» яхача Сан-Францискски газето хоам бу, Рокфеллера кандидатура чlоагlагlа хьаллаьцар Теллера, яхаш, дlахо белгалдаьккхар цо, «коммунизмацарча гlулакха чlоагllача позици тlа» Рокфеллер латтандаь цо из деш хилар. Исторен хlанзарча хано дlадех, йоах Теллера, гlулакх аракьарча политикацен оборонацей дувзаденна долча хана йоккха опыт йолаши боьъонца уйла еши хулга. Теллера хетачох, Рокфеллер ва «уж проблемаш къоастеяра lалаьмата чlоагlа уйла тlайохийташ вола воккха общественни деятель».

Доазол дехьара

ВАШИНГТОНА МАНЕВРАШ

ВАШИНГТОН, 14 январь. ТАСС-а корреспондента В. В. Ванеченкос хоам бу: Вlашагlкхийтта Штаташ дагащ «канонеркай дипломате» довкъостала Вlашагlкхийттача Штаташа 1903 шера Панамах хьоарчадаьча кийсхоаца доапача договорга юхахьажара хьакъехьа Панамо законах дlадехараш хкоачашле. Цар боккъонца хьакхетавир, Панамски канала зонана интернационализаци яра планашта США духьала хургхиларах а цу районера шоай тlемен политически «бокъонаш» цар ютаргs ца хиларах а.

Кlайча цlагlен паччахьалкхен департаментен теттара чlоагlа белгалдоакх, американски паччахьалкхенашца юкъерча гlулакхашта паччахьалкхен секретара помощник вола Томас Манн керте латтача. президента Джонсона приказах Паname яхача американски миссе кертера лийрхlар дар «законаш порядок юхаметтаоттаелта» яхаш Американо-панамски гlулакхашта доагlа кхы мел дола дешаш, йоах вашингтонски официальни гlозарашка, тlехьагlа, машар юхаметтаоттабаь баьлнчул тlеххьагlа дукха метаргла.

Селхан серрахьа телевидене гlолла ше къамаьл деш, США паччахьалкхен секретара Раска Панама правительство дlахкетайир, шоай позипеш йита Вlашагlкхийтта Штаташ дага ца хиларах.

Хоаш маларра, Панамска правительство гlерт договорга оьлантара дена юхахьажийта. Цо дlадех хlанз 2 процент мара доаца каналах пайда эцарах хьатlайовгlача доходах дакъа совдоахкхилта. Правительства дlадех канала американски администраце оагlоатахьара панамцашца лелаю дискриминаци ютилтен Панамски Республика территорех дlакъаста йиш йоаце дакъа долча канала зонера Панама законах йола бокъонаш юхоттаелтен. Панамски халкъо дийтта са хкоачаденнад, пулуукъа по дlадех канала зоне Вlашагlкхийттача Штаташа оттаьь колониальни порядкаш дlайоавхилта.

Вlашагlкхийттача Штаташта Панаме цlенхаштта этта кризис дер тlа яккха а пуица цхьана ший политически, экономически, тlема позицеш лувна ца йолийташ цу мехка лоаттаярна панамцашта ка ца яла а гlерташ хlанз дипломатически политически маневраш лелаю Вашингтоно. Панамайна кхерам тlатувсаши США конгрессе из кхерае гlерташ деш къамаьлаш долаш чакхйоалаш латт Панамай правительстваца еш йола политически дипломатически перевороташ. Вихалий палата члено Кэннена (Миссури яхача штатагарча демократа) Панама правительство бехке йир цо «коап» лелаю яхаш. Американски паччахьалкхенашта юкъерча гlулакхашта йолча вихалий палата подкомиссе председателя Селдона (Алабама яхача штатагарча демократа) йоахар, канала зоне «законахи моральнии» бокъонаш йолаш я Вlашагlкхийтта Штаташ, цул тlехьагlа цо тlахьехам бир канала зонера «американски гражданаш лорабе чlоагlа лаьрхlа» шоаш хилар Вlашагlкхийттача Штаташа дlакхайкадара.

Американски информационни агентстваша деча хоамашка ладийгlачул тlехьагlа Панамай правительствааара Томас Манна миссенара переговораш Панамски канала зонера машар хьаллоаттабара юкъа ортан вlашагlйоллара хьакъехьа соглашени ярна чакхъяьлар. Панамо дlадехараш хlатlазмаш йола цхьаккха кхы тайпа лоархlамера решени тlапазяр. Панамски правительстна дlахеха керттера хlамаш теркал цо деш дитар Вlашагlкхийттача Штаташа. Панамерча гlулакхий хьакъехьа президент Джонсона «йизза доклад» йир селхане Томас Манна. Дlахо переговораш ира лаяна Панаме lийвав хьалхагlа американски паччахьалкхенашта юкъерча гlулакхашта США паччахьалкхен секретара помощник хинна Эдвард Мартин.

Панамахарча США политикана тlа-тlа дукхагlа цкх ръьа боппаш дола къамаьлаш хьахоз панамски халкъо ше мутlахьа хилар хьахьокхаш долча латиноамерикански мехкашкара.

США ПАЧЧАХЬАЛКХЕН СЕКРЕТАРА ЗАЯВЛЕНИ

НЬЮ-ЙОРК, 15 январь. (ТАСС). Вlашагlкхийттача Штатийн Советски Союзаи юкъара хьашт да — сиздаь хьадеш дола герз юхасоцадеита, аьлар селхан США паччахьалкхен секретара Раска. Из заявлени йир цо НБС телевизиони компанена еннача интервью тlа. 18 паччахьалкхен Комитета кастта ший болх дlаболабаргхиларах ше дувцаш, Раска йълар, сиздаь герз хьадеита лаьгlдара даьхье «кхы тlа а дlахо де хlаме дий» а «дlахо прогресс юлургйий а хьожаргья США».

Паччахьалкхен секретара хоам бир Советски правительствана керте латтача Н. С. Хрущева дунен мехкий паччахьалкхенаштен правительстваштен керте латтарашка якьийта послании хlанз а lомаеш я США, хlаьта кастта цунна жоп дала а мет цар, аьнна.

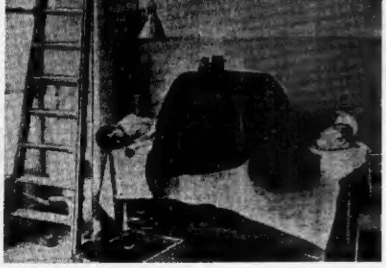

СУРТА ТlА: Неаполерча «Равискъери» яхача берий больницера цхьа кабинет. Хьалха укхаза совгlа йола хlамаш дlаувттаеш дола цlа хиннад, хlаьта хlанз, кхы моттиг ца хилар бахьан долаш электронагреватель а тlехь менги оттабаьб цига. Маьженийгlолг-пхьнаш ца делаш лазар кхийттача берашта дарбаш ду укхаза. Нагревателя тlа оттаьлатт царех цхьан хlаьнка ботинкаш.

«Темпо» яхача журнала тlара сурт.

(АПН).

/ МОСКВА. — [illegible] тlара. Цхьабакъда, йара-дlацхьам токхча шиьа зрителя шира йаргагу шрава тlара зале хьачуоллалу сайса роза яха зиза. Укхаза зале чу хьахкача санна хеталу из зиза. Хьахьокхаш да интегральни стереодиафильм.

Моллагlча тайпара стереофильмаш доахклга а хьокхага а цхьай стереопара вовкъостала ху (тайп-тайпарча оагlорахьара ен кеп гойташ). Интегральни метод 8-нагара 20-нага кхачалка кеп хьагойташ я.

Гlоравьяна вола советски изобретателя. Паччахьалкхен преме лауреатага С. П. Иваноаа хьалхе а йолаш lалма-тохкама кинофотоинституте кийчъяьй интегральни хьокхара из керда прогрессивни метод.

СУРТА ТlА: сердалон-ниа стереоэкрана керда образец кийчъеш бовах растровой техника мастераш В. А. Державини А. С. Галкини.

ТАСС фотохроника.

ЛОАРХlАМЕРЧА ГlУЛАКХА — БОККХА ТЕРКАМ

Дlадахача шера металлолом гулъяра план тlеххкоачашъяьй республикерча къахьегамхоша. Толамца шера план кхоачашъьчарех я Ленински, Старопромысловски, Октябрьски районий коллективаш, Гудермесски промышленни зона, Магlалбика, Сунженски района коллективаш.

Шера планах лаьрхlачул совгlа металлолом гульяьй «Чечингводстрой» управлене, автотреста, «Чечингсельстрой» треста коллективаша.

Металлолом гулъяра план йиза кхоачашъяра дикка дакъа доац вай республикерча дешархоша. Дlадахача шера дешархоша гулъяь металлолом 8700 тонни я.

Металлолом гулъяра план 107,4 процент кхоачашъяьй ЦРМЗ коллективо, 123,8 процент кхоачашъяьй «Красный молот» завода коллективо, 112 процент химически завода коллективо. Иштта кхы дукхахчар а.

Цу лоархlамерча гlулакхе дикка дакъа лаьцар комсомольцашен катархошеи. Цу цхьан шера гулъяь металлолом 3020 тонни я. Хlаьта а шоаш тlаьйца хинна социалистически декхараш дизза кхоачашдаьвар комсомольцаша.

Металлолом гулъяра болх дика вlаштlехьбоаккхаш хьнаре къахьийгар Росглавторчета уполномоченни ях. Купина, Гагилова, Дондохас, Курпнева, Долгиева, Адильсултанова, иштта кхычар а.

Металлолом гулъяр чlоагlа лоархlамера гlулакх долга кхетадешие а, цу гlулакха дукха терко ца еш дукха предприятеш а. 17 колхоз а цхьа килограмм металлолом гул ца ен. Царех я Урус-Мартана производственни управлене ХХ-ча партсъезда, ХХI-ча партсъезда, Асланбек Шерипова цlерах йола колхозаш, Сунженски производственни управлене «Ильича васкеташ», «Восход», «Ше Октябрь» яха колхозаш, иштта кхыяраш.

1963-ча шера тlера дlайоаль юртбоахама техника 2500 тонн ярхlаьта дlачуденна металлолом 1200 тонн мара яхар. Цо хьахьокх совхозаши колхозаши из лоархlамера гlулакх ледара леладеш хилар. Из болх чlоагlа во лелабу «Октябрьнефта» НПУ коллективо а. Соахка металлолом гулъяра плана 82 процент мара кхоачашъйнзар цо. Цу шера тlера дlаяьккха техника 160 тонн я цига, из паччахьалкхена хlанзалца хьа дlаенна яц.

Укх шера хьалхарча денощка металлолом гулъеча хьинаре къахьег ЦРМЗ коллективо. 10-ча январе бетта план 35 процент кхоачашъяьй цо, машиностроительни арматурни завода коллективо а кхоачашъяьй цу дента бетта план 34 процент. Хlаьта а «Чечингводстрой» СМУ, «Сельхозтехника» Грозненски МРО коллективо, иштта кхычар цхьа килограмм металлолом паччахьалкхена дlачуенна яц укх шера.

Массайолча предприятей кулгалхой декхарийла ба металлолом гулъяра болх дика вlаштlехьа а баьнкха цхьа килограмм металлолом йоа ца яра оарцагlйоацаш.

С. АРСАМАКОВ.
Нохч-Гlалгlай управлене Росглавторчета керттера инженер.

IИЛМАХОЙ ЗАВОДЕ

15-ча январе, лекторий кийнакьа, «Красный молот» яхача заводе КПСС ЦК декабрьски Пленума материалех лаьца лекцеш ешилта вlашагlделлар парте Ленински райкомоа, «Знание» яхача общества Ленински районни отделенеи, Грозненски мехкдаьтта института парткомоа.

Цу дийнахьа, завода хlара цехи «Химически промышленность дегlаяр», «Химически мехкдаьттан промышленносте пластмассаш юкъеяхьар», «Коммунизма материально-техническа база хьаечара химе лоархlам», кхы дукхахча темаех лекцеш ешаш хилар Грозненски мехкдаьтта института ректор профессор Г. М. Сухарев, проректор кафедра заведующи доцент А. А. Батаев, доцент Н. В. Назаретова, кафедра заведующи доцент А. П. Гришин, кафедра заведующи доцент А. Батаев, доцент Н. В. Назаретова. кхыбараш.

Завода болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гlулакхерча хана уйла тlаяхийта ладийгlар хlоаргта чулоацам болаш а дика кхетаеш а цар йийшача лекцешка. Масала, хима дегlадера темах завода болхлоша дукха масслаш кхувлеш, кагий заводаш вlашагl а етташ царех яхь бола йоккхий заводаш хьаяр пайдаьегlа хилар, болх беш йолча предприятешта реконструкция модернизаци яра лоархlам буваш № 5 йолча мехе лекци йийшар института проректора доцента А. А. Кузнецова.

Иштта лекцеш йийшар завода кхыча цехашка а. Химически промышленность сихха дегlаярах лаьца йолча КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеех, уж кхоачашъярца дувзаденна шоашта хьалхашка латта декхараш белгалдоахаш дола хеттараш дир цхьаболча ладувгlараша лекторашка.

М. БОТОВ.

ХИМИЗАЦИ ЯРА ПРОФСОЮЗИЙ ДЕКХАРАШ

Укх деношка Грозне хиннача профсоюзий Нохч-Гlалгlай областной советон профсоюзий обкомашен цхьана яьча III Пленуме дийцар «КПСС ЦК декабрьски Пленумен ВЦСПС II-ча пленумен балха итогаши республикера профсоюзни организацей декхараш» яха доп.

Доклад яьча облсовпрофа секретара вов. ЯКАЕВА белгалдаьккхар республикерча мехкдаьттан химически промышленноста коллективаша дьахатоламаш.

Докладчико кхуша кхьана белгалдоакх химически промышленность дегlайоалаяра долаш доача кхоачамех бизза пайда эцаш ца хилар. Юрта боахама продукташ совъяхара гlулакха минеральни удобренеш лоархlаме хилар кхетадац яхаш йийцар Сунженски, Наьсарен, Грозненски, Шелковски, иштта кхыйола производственни управленеш. Докладчико дийцар гlишлоний организацешкера цlенхаштта кхоачамбоацарах къахьегамхой уназцlено лоаряра гlулакх дакхха мадеззара вlаштlехьдаькха ца хилар.

Нов. Якаева республикерча профсоюзни организацешта хьалхашка оттадир химически промышленность дегlайоалаяра, юрта боахама продукташ йовхалга лакхдара, къахьегамхой вахар тоадара хьакъехьара лоархlамера декхараш.

Пренеех къамаьлаш даьраше дийцар парте ЦК декабрьски Пленума исторически решенеш кхоачашъяра шоай коллективашка дераш а дlахо де лерхlараш а.

Хьалхатlа дош ах Грознерча минеральни отделене начальника заместитела вов. ВИЗЕЛЕВИЧА. Цо дувц халкъа боахама мукьаш дlа-мха кхухьаш машиннаькъакоша дальха толамаш, Грознерча химзаводе хьауха материалаш сихагlа хьацхачийтара а дlаяхьийта еза химически продукташ дlахкахьийтара а шоин деш дола новкъостал. Къаьстта белгалдьхар оратора колхозашта совхозашта барда кхухьаьга шоаш вlаштlехьдаьнкхалта. Дlахо дийцар республике хьаухаш йола минеральни удобренеш лелае моттигаш ца хилар.

Грознерча химзавода завкома председателя вов. БЕЛОУСОВА дийцар коммунистически къахьегама тlехьарча болама юкъе даха заводе 5987 сиг хилар. Юрта боахама химизаци яра оаха новкъостал дергла йоахар цо, Сунженски производственни управленена.

Дика чулоацам болаш дир «Союзсельхозтехника» яхача республиканский объединене начальника заместитела вов. ИСАЕВА даь къамаьл.

Минеральни органически удобреех дика пайда эцар бахьан долаш Грозненски баьца дааррий совхозе доккхий хьукъамаш даьхар совхоза. Бахьда деррига боахамашка эцаир удобренеех дерттlа пайда. Соахка республике кхаьчача 30 эзар тонн удобренех 20 эзар тоннаш мара пайда эцанзар, — аьнар цо.

«Октябра 40 шу» яхача совхоза хьажкlаш лелаеча звеньевойс вов. Кодзоева дийцар минеральни органически удобренеех дерттlа пайда эцарах 1963 шера хlара гектара тlа ший звенос 81,5 центнер фуаьхьа хьажкlаш яхар.

Гlишлойн гlишлоен хьачен предприятей болхлой профсоюза обкома председателя вов. МИХАЙЛОВА цlенхаштта критика йир «Гипрогрознефти» проектировщикашта, цар ханнахьа проектни документаци кийч ца яр бахьан долаш, иштта белгалдаьккхар гlишлой материалаш тоъьл ца хиларах гlишлош хьалъяра пайдан хкоачаргаш ца хилар а.

Городерча самодеятельне керттерча лоро вов. САМОЙЛОВИЧА критика ю Грозненски химически завода директора болхлой уназцlено лоаряра гlулакх укхаза вlаштlехь ца лакхар бахьан долаш.

Ассински совхоза баьца даарийи совхоза директора вов. Лазутина дош лу пленуме хинаранта, 1964 шера совхоза коллективо юкъерча боарамах лаьрхlача хlара гектара тlера 300 центнерага кхаччалца баьца дааррий доахаргхиларах, минеральни органически удобренех бизза пайда а эцаш.

Грознерча производственно-товарни контора завкома председателя вов. ТОКМАЧЕВА белгалдоакх шоай коллективо республикера юрта боахама предприятеш мел эш дагамнеш машинашта хьахача дахьташцеч lашаъергхилар, хlаьта цхьайолчарна агрохимически лабораториеш вlаштlйоакх новкъостал дерехилар.

— Химически промышленность шерьъарне, йоах республиканский санэпидстанце керттерча лоро вов. Плиева, — атмосфера бlехье тоаш ба. — Къахьегамхой уназцlено лораярна чlоагlйе беза санитарни тlаьхьожам, санитарни болхлоша профсоюзни организацешца буваш а безам бе беза шоай болх. Юрта боахаме болхлой lомабе беза химически удобренеш кхахьимташи ю лле а царех пайда эца а.

Пленумо тlайийнар химически промышленности юрта боахами дегlайоалабара а кьаьд вахар тоадара а хьакъехьара профсоюзни организацей декхараш белгалдоахаш бола шерра соцам.

Хь. МАГОМЕДОВ.

САКЪЕРДАМЕ САЙРЕ

...Хьахозаш я музыка, белаш болча кагирхой гlараш. Иштта хул тха Карабулакерча юкъерча школе каст-каста хулача сайренашка, иштта дар хlанз а. «Шо декхаргда коммунизме» аьннача темах сайре дlаяхьа даьрхlар комсомола комитето. Актова зале гулбеннабар хьехархой, дешархой, цар дай-ноаной.

Цу дешах лаьца даьрхlа кийчъяь доклад ицар. Къамаьлаш де дош лора дешархоашта, хьехархошта, даьшта-ноаношта. Шоай вахарах, хьалхашка латтача декхарех лаьца дувцар дешархоша. Царна хьехамаш телаш къамаьлаш дир хьехархоша, даьша-ноаноша. Цул тlехьагlа школа художественни самодеятельноста коллективо концерт оттадир.

М. ФРОЛОВ.

ВИВА КУБА!

Иштта девнз йолаш я республикански изобразительни искусства музее хьайийла выставка. Из хетаьй турпалерча кубински халкъа. Выставка хьеелл Н. С. Хрущевеи Ф. Кастро Русен портретаща. Йоккха моттиг дlаллоц Кубах долча картинашта. Уж даьраш ва художник В. Иванов. Къаьстта теркам тlабохийт «Кубинская сюита», «Болхлой поселок», «Гавана лоравераш» яхача картинаша. Хова да Куба сий долча йиlий Алонсо Анхелла сурт а.

Чlоагlа безам тlабахийта хьеж выставкага Грознера къахьегамхой.

В. ТЕРНОВ.

ТОАДАР

№ 6 йолча укх шера 14 январе арадаьннача «Сердало» газетий цхьоалагlча оагlо тlа кепа техар «Фидель Кастро Москве» яха материал. Редакце корректорий бехкех цу тlа яздьдар: «Социалистически революце Едини парте Къамин кулгалдара хьалхарча секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев волча». Хила дезаш дар: «Социалистически революце Едини парте Къамин кулгалдара хьалхарча секретарь, Куба революционни правительстваи Премьер-Министр Фидель Кастро КПСС ЦК хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета председатель Н. С. Хрущев волча хилар».

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа

РАДИО: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (нохчий меттала); 6.45 — ашараш; 6.50 — хоамаши передачай программен; 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.20 — «Сердало» газета оагlонаш тlера; 16.00 — передачай программа; 16.05 — «Ленинах йола республика поэтий стихаш» — литературни передача (гlалгlай меттала); 16.25 — ашараш; 16.30 — керда хоамаш (гlалгlай меттала); 16.45 — ейга музыка; 17.00 — «Халкъа lуь» — передача (эрсий меттала); 17.15 — «Химена дукхагlа оборудоване» — промышленноста болхлошта передача (эрсий меттала);

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — телевизиони кердадараш (эрсий меттала); 18.40 — арахьарча политически гlулакхий хьакъехьа зоала комментатора къамаьл; 18.55 — киножурнал; 19.05 — «Уназцlено» яха телевизиони журнал; 19.35 — «Майра дог» яха «Красный молот» заводе халкъа театра спектакль; 21.15 — концерт; 21.45 — передачай программа; 21.50 — «Гаьнара ускал» яха художественни фильм. 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — кагирхошта передача (нохчий меттала);

ШерагIа боаржабе коммунистически къахьегам

Коммунистически общество хьеча боккха лоархlам болаш ба коммунистически къахьегама болам. Цу болама чулоагlаш да дукхача шерашка лаьттача социалистически кьыах lайна толашагlа мел дар.

Коммунистически къахьегама болама юкъе даьнна доацарий мугlараша ба вай республика торговле дикагlа бола болхлой а. Цу болача юкъе дакъа лоаца а 2300 сагах летта 250 бригада. Коммунистически къахьегама бригада сийлен цlи яьккха 68 коллектив а. Хlанз торговле болх беш ва 200 совгlа коммунистически къахьегама ударник.

Коммунистически къахьегама бригадий ударникий цlи яккха яхь лоаттаеча торговле болхлоша шоай декхар лерхl ... наха эздий гlулакх дар, бахача наха эшар дикагlа кхоачашдар, къахьегама оьсарле лакхъяр, оттаяь заданеш кхоачашъяр. Къахьегамкошта гlулакх дара юкъера толашагlа дар хьалъяца, хаддаза культурно-технически боарамаш лакхбе, шоай балха говзал лакхъе, лешача а болх беча а вlаше новкъостал де, дlахьача замах юкедисаца воча гlуллакхайта духьал къовсам лоаттабе, морально дика гlуллакхаш доахкаш хила декхараш тlаийлал бригадаша.

Белгалдаккха лелаш да яхь лелаеча хаза торговле болхлой кердадар, де тlадоахла гlулакх коммунистически хьисапе чакхдаккха йола оамал хьахулаш хилар. Дика специалисташ хинна дlовоагташ хиларал совгlа, царех хьйхул элархошта дика хьехамаш де хоа вах а.

Коммунистически къахьегама цlи лелаеш я Грозненски универмага вов. Гордеева бригадир йолча секце коллектив. Цу секце дуви эцархоша деш дола хаттараш, мах прогрессивни методах бу, Секце коллектив хаддаза тlеххкоачашъю ший товарооборота план.

15 шера чуьл вов. Гордеевай секце недостача йолаш яхьа моттиг хиннаяц. Болх дика барах Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Сийлен грамота еннай вов. Р. А. Гордеевайна.

Бригада коллективна яхь сага «Отличник советской торговли» яха значок еннай, секцерча ихе сага специальни торгови юкъера образовани яь, кхь сиг специальни юкъерча дешара заведене дешаш ва. Бригада берригача членаша дика дакъа лоацаш ба Грозненски универмага коллектива общественни вахара юкъе. Продавец йола А. Т. Васяткина комсомола комитета член а производственни гимнастика инструктор а я. И. П. Довгаленко — партийно-паччахьалкхен тlаьхьожаме комитета нов. къостлен группа член. Н. Г. Ившанова — цехкома член. Бригада берригачеш членаш шоай теоретически боараи лакхбеш ба — конкретни экономика lомаеш ба.

Дика болх беш я цу универмага коммунистически къахьегама цlи лелаю № 5 йолча секци. Цу секцена керте латт моттигерча комитета член йола вов. Р. Х. Доудова. Эцархошта залий гlулакх а материально-товарни рузкъа дика лора а ду цу бригадо. Цу бригадашара кхо сиг специальни дешара заведене деша вагlа. Вожаш специальни торгови образовани йолаш ба. Бригада берригача членаша дика дакъе лоац общественни вахара юкъе.

Грозненски универмаге дича бу коммунистически къахьегама тlехьара болам шербара болх. 1 январь тlаккхоачаш коммунистически къахьегама цlи якха яхь лаьца 20 коллектив яр цун, 170 сиг юкъе а волаш. Хlаьта 71 сиг юкъе вола вийс коллектив из цlи яьккха я.

Дика хьокхамаш телаш болх бу «Грознефтехимзаводы» яхача объединене ОРС-а, Грозненски Горпищеторга, «Октябрьнефта» НПУ предприятей дукхача болхлоша. Царех ба: Горпищеторга № 3 йолча тика вов. Лаьмова Лина керте латтача коммунистически къахьегама цlи лелаеча бригада членаш, столовей треста № 2 йолча кафе вов. В. П. Сомышкина керте латта бригада, «Грознефтехимзаводы» яхача объединене ОРС-а № 10 йолча тика вов. Н. И. Харина бригадир йола бригада, «Октябрьнефта» НПУ ОРС-а № 1 йолча тика чура Г. И. Горло, «Сунжанефта» НПУ ОРС-ера Цызоева, Бражникова, Емельянова. Цар чlоагlа боахко ю советски наькъа материальнии духовнии хьашташ кхоачашаара. Царна дукха еза шоай професси, эцархошта безаме гlулакх дар шоай декхар лерхl. Наха накъабоалаш шоаш деча гlулакхо тlаьбут яж.

Балха тlехь ва аларо дог урувттаду наьха, баьъан кирагlдаьвачох кхоачамбаь lеш оамал ях советски наьха, из оамал шоай дегlах йоллаш ба къаьстта коммунистически къахьегама ударникаши бригадий членаши, новкъоста Н. С. Хрущева аьнача тайпара бола уж кхоачеш пионераш.

Кхо шу хьалха аьккхар коммунистически къахьегама сийлен цlи Грозненски горпищеторга № 55 йолча тика коллективо. Цу коллективе йоккхий торгови тучаьлкай социалистически тьо. 1963 шерара план тlеххкоачашъяьй цар, тика мах бара болх бу прогрессивни методах. товараш лоаттадераша хаддаза бувцаш лелабу тика болхлоша, хаддаза тьалгьоаш а товарий ассортимент.

№ 55 йолча тика берригача болхлоша залаш долаш, безаме, терко еш гlулакх ду эцархошта. Продавецаш Щербакова, Нагорская, Меликяна lымерна а сабаре а бе хlара эцархочуна. Цар дика кхетаду эцархоша лоххар хьашала къахьийга ахча дола. Тика болхлоша шоаех тайпа хьакенача материальни рузкъе цlена гlулакх ца деш моттиг хиннаяц цар.

Барт тайна дезал санна беш ях № 55 йолча тика коллектив, цул членаш эцаш моттиг эттача цхьане шоалагlоа новкъостал деш ба. Вlашагlа а яхйте. кинон театрен ул. Нагахьа санна шоаех саг вамогаш хьача цуу йоалсо а терко а ю. Горпищеторга № 106 йолча тика коллектив (директор вов. Арапелов, местгома председатель вов. Дорошенко). Тика коллективо хаддаза кхоачашъю товарооборота план. Тика хаддаза хьалъозаш лоаттаю ассортимент, шоашта эшачох лаьца бахача наха дене хаттарий чlоагlа терко ю. Тика гаттара дика кийсаль прилавкаш тlа lотlалакха лаза товараш, мах беча зале цlена я, хова зиза да.

Наьсарен, Шаьлэ, Советски, Каргалински районий потребительски обществашка шерра ярлаш латт коммунистически къахьегама бригадийи ударникийи сийлен цlи лакхара тlехьа лоаттю яхь.

Цхьабакъьа, цхьаболча торгови организацейа моттигерча а вlашагlкхийттача а комитетийи кулгалхоша а махоаттlара терко ца торговле болхлой цхьа юкъеоара, кхоачам боллаш цlи а йовзийта, йоаржа а ца акхе кьалха латтача дикача болхлой опыт.

Машиннаькъа ОРС-а, Гудермесса торга, «Старогрознефта» ОРС-а, кхычар профсоюзни организацеша лоагlаш дола новкъостал деш яхь лелаераштa, тlаийдеча декхарий чулоацам миштаь дерттlа хьажац.

Цхьайолча торгови организацеша коллективашта цlи ца йоагlаш коммунистически къахьегама цlи тийна моттигаш я. Иштта сиинар горпищеторга № 23 йолча тика коллективана коммунистически къахьегама цlи. Тоттаь беза кулгалхьар коллективана юкъе советски торговле бокъонаш телхаш нах хилар.

Торгови организацей кулгалхойи моттигерча а вlашагlкхийттача а комитетий председателаши декхарийла ба предприятешка коммунистически къахьегам боаржабара тlехьара болх тоабе, яхь лелаерий мингта дукхагlа терко е, тlаийна декхараш кхоачашкара зза дика хьалаш lалашье, дикагlа йола опыт болхлошка йизза дlайоавзийта а из шерра йоаржае а.

Профсоюзни болхамей организацеш декхарийла я торговлен общественни кхачани дегlадоагlа хьаштаж дизза кхоачашде, цар кхетам а производственни говзал а лакхъяра тlехьа новкъостал де.

Торгови организацей кулгалхойи моттигерча а вlашагlкхийттачи комитетий председателаши декхарийла ба боалхошта юкъе беш бола болх тоабе, цар бытовой гlулакхий терко е.

Бригада е къаьсттача цхьан сага коммунистически къахьегама цlи лучча хана цу гlулакха цlенхаштта хьажа декхарийла я профсоюзни организацеш. Шоай практически балха тlехь профсоюзни организацеш декхарийла я коммунистически къахьегама бригадаи ударникеи цlи якха лоаттаеча яхье хьалха латтарашна оагlув лана, уж общественни балха юкъеоза.

А. ШУАИПОВ.
Нохч-Гlалгlай АССР торговле Министерства торгови организаце отдела начальник.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктохкама секретаре — 2-45-48; партийни вахарен, промышленни, юртбоахамен· письмойи отделаш — 2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи, Революце [illegible].

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции.

СФ02016. Заказ № 362.